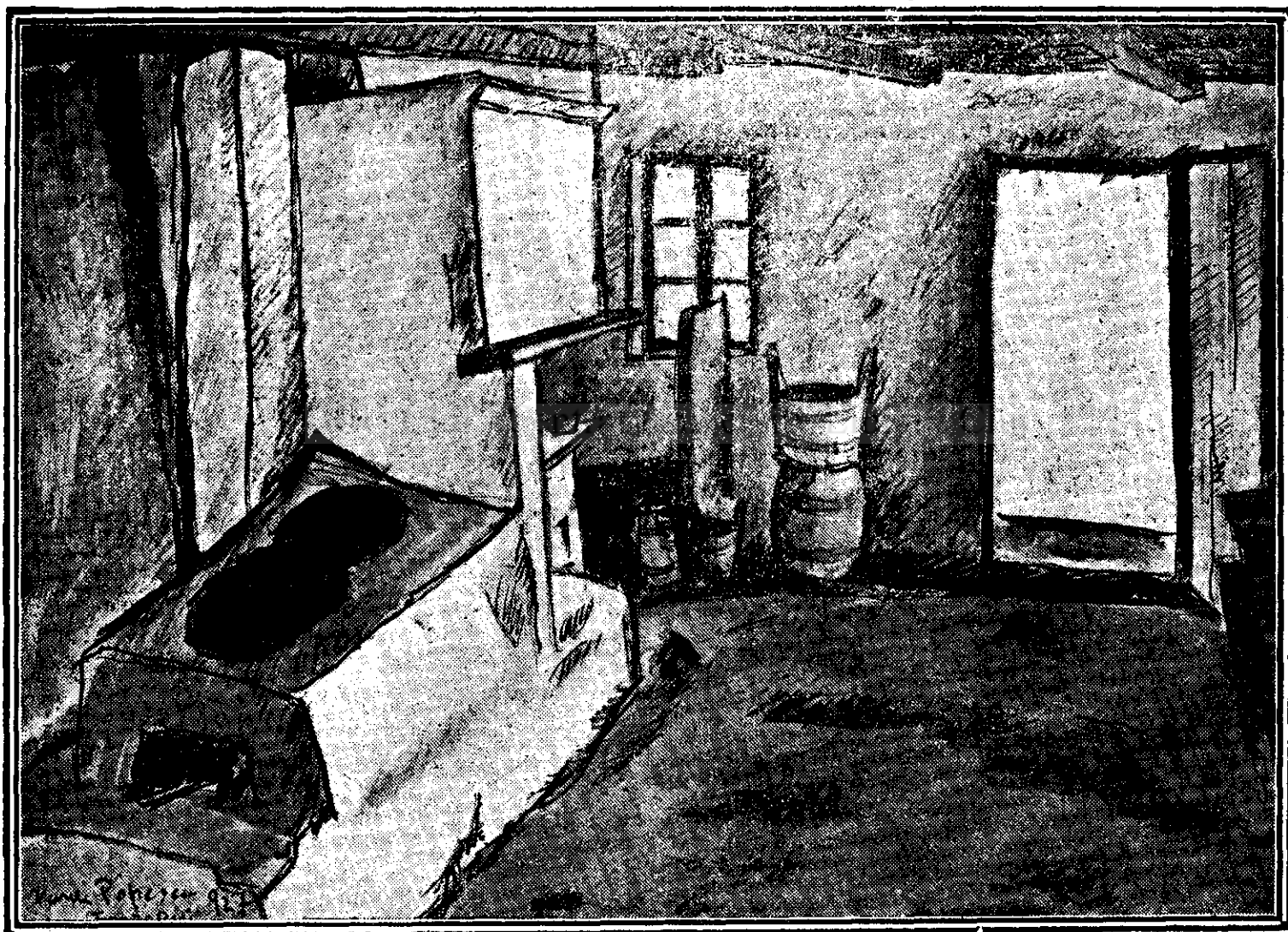

UNIVERSUL LITERAR

VASILE POPESCU : STUDIU

In acest număr: EMIL ISAC, VICTOR EFTIMIU, SYLVIU ROLANDO, CAMIL POPESCU, MIHAIL CERARIANU, FLORICA MUMUIANU, G. TALAZ, MIRCEA ELIADE, SERGIU DAN, ROMULUS DIANU, MIHAIL POPESCU, GEORGE DIACU, RUD. A. KNAPP, ZOE LECCA, N. N. TONITZA și PERPESSICIUS.

An. XLIII, Nr. 29.
17 Iulie 1927.

Lei 5

Iosif

„Iosif a murit, Iosif care ne
aducea absintul.
Dintr'o scrisoare din Paris“.

Chelnărul bătrân ce purta pe tavă
Ducele absint
A pornit pe-o navă-de argint...

Și s'a dus departe.
E pe stele călător.
E poate în Marte.

Picură-mi din ceruri
Veșnicul absint !
Picură-mi din stele
Minunat argint !

Și privesc în noapte așteptând să vii.
Chelnăre bătrâne, nu mai poți servi ?..

Copilul lui Ștefan

Copilul lui Ștefan a murit azi noapte,
Un ciine negru sufletul i-a dus...
Codrul de-atunci e plin de șoapte
Și tremură'n aur stelele din sus.

Imprejurul mortului s'adună vecinii
Și-și fac cruce și îngroziți pling,
— Nimănu-i nu i-e foame și-i vremea cinii.
O stafie albă s'a strecurat în crîng...

Copilul lui Ștefan a murit azi noapte,
Căci l-a chemat frățiorul din pămînt.
— Șapte ani oile nu vor da lapte
Șapte ani va fi miros de sînge'n vînt.

„Vom lega blestemul cu'n băț de țernă“
Fruntașul spune și oamenii cucernici se închină.
— Numai copilul lui Ștefan doarme liniștit pe pernă,
Și simte el, mortul, că nu este de vină...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vânturile nopții....

Vânturile nopții scutură afară
Arborii tăcerii,
O, încete plînsul ! Sufletele doarmă !..

Nu mai vine zarea, tot mai noapte-i noaptea
Mă cufund în lacrimi,
Unde-i mina albă care să mă scape ?

E miros de moarte, nimeni nu răspunde,
Nu e om pe lume...
A pornit furtuna pe'nverzite ape.

Sufletu-mi de spaime în bucăți se sfarmă,
Unde-i Ceriul, unde ?
A început blestemul groapa să mi-o sape.

De ce nu-mi răspunde ?..

Vânturile nopții scutură afară
Fără încetare,
Unde-i alba mină, să mă scape, să mă scape ?

Nu este scăpare,
Soare nu răsare.
Bezna-i tot mai mare.

Și în zorii zilei mă trezesc cu groază :
Am murit azi noapte...
M-am trezit în soare, rătăcit din umbră.

Am ramas pe buze-ți alba mea femeie,
Am rămas în șoapte.
Să mă porți la sinu-ți ca pe-o sfîntă chee...

EMIL ISAC

*) Din volumul „Poesii“ de Emil Isac ce s'a pus sub presă.

Jean Cocteau are oroare de școlile literare

Orice s'ar spune are și literatura satisfacerile ei... Nu comparabile cu loviturile de bursă isbutite, dar oricum agreeabil apreciabile. Iată de pildă, mă gândesc cu o răcoritoare bucurie la cazul pe care îl va face excelentul meu confrate F. Aderca, citind declarațiile pe care Cocteau le-a făcut unui redactor al „Comoediei“.

Autorul lui Tomas L'Imposteur a fost fără îndoială secretarul general al mișcării, care se proclama singură modernistă, din întreaga lume. Știfi ce înseamnă un secretar general al unui mozaic de grupuri anarhice. E leader în același timp, și centrală artistică la cari duc iş dela care pleacă firele, numele lui e steag și opera lui carte de exegeză. Cel mai descreeat (în aparență) mai exact cel care făcea mai mult pe nebulul dintre toți tinerii scriitori francezi de după război, cel care afișa mai multă oroare de normal, în operă și mai ales în viață era Cocteau. Trebuie să scoți tot ce se poate distila mai modernist în Oscar Wilde, să-l ridici la o potență întreită ca să dai peste junele prinț al snobismului contemporan. Mai departe de cât cel mai lung sbor fără escală, străbătea faima pijamalelor, a prietenilor sale contursionate, a fobiilor lui.

Lord al cubismului, duce de Dado prin simpla lui apariție lansa un local la Paris. Opera lui era de asemeni trăsniță cum greu se poate închipui alta — uneori, alte ori însă nu fără un real, și adesea profund omenesc. „Le Boef sur le tort“ (a dat numele unui celebru restaurant pentru miliardarii americani). „Les mariés de la Tour Eiffel“ pe urmă „Tomas L'Imposteur“ (operă cu excepțional final). „Le grand Ecart“ poate cea mai omenescă dintre cărțile lui Cocteau au străbătut curând întreaga lume. Nu am uitat evident nici „Le secret profesional“.

Până când a venit catastrofa.

Inchipuiți-vă un grup de cheflii faimoși cari ar simula cu convingere un chef. Cine nu știe amorul propriu pe care îl pun cheflii în „apărarea titlurilor“, nu va înțelege până unde împing veselia simulată, dispoziția cariată și plombată cu miez de pâine, gluma de repertoriu. Și iată că descoperi, deodată unul, că de multă vreme comesenii, nu văd că se păcăliu unul pe altul. Și pe urmă, altul, și mai altul. Gălăgia scade brusc, oamenii rămași cu privirea stânjenită, ridicul simt că li se plimbă de-alungul șirii spinării melci reci și flasci. Și pe urmă începe fuga, fiecare gând să-și creceze un alibi urgent care cum poate, deabia pe rând au denunțat falșul și extrocchiera mișcării al cărei suflet erau. Acum e rândul tânărului messia Cocteau :

— „De sigur văd că totul se schimbă, chiar de mai puțin de un an încoace. Lumea a traversat o perioadă de ghiață. (Ceeace, între noi fie zis, e fals C. P.) Această perioadă e moartă. Pentru nimic în lume n'ași vrea să vorbesc de ceeace va veni, de cea ce e pe cale să se nască, cu toate că le prevăd de minune.

„A eticheta, e a ucide. Marile mișcări cum au fost cubismul, impresionismul, au fost botezate din afară, din gâfă, și suportate în urmă de vite-

timele lor. O mișcare care se numește singură e o mișcare avortată (și când te gândești că la noi întâi a existat firma și pe urmă „integraliștii C. P.). Din ziua în care jurnaliștii ne-au botezat „grupul de șase“ acest grup a devenit un grup, adică un lucru insuportabil, pe care am ținut să-l compromis cu orice preț.

Totul se schimbă de un an încoace. v'o repet. Cred că sunt situat mai bine ca oricine ca să simt pulsul vremii; dar ași vroi ceeace doare, vorbind și definind.

— Prospețimea e prin esența ei indivizibilă. Indată ce oamenii începe să constate „prospețimea“, nu mai ai decât un proaspăt organizat. Toate mișcările organizate sunt mișcări care merg spre ruină.

Indrăzneala nouă se formează totdeauna în spatele indrăzneților. Indrăzneala e prin natura ei invizibilă. Incepe să se vadă indrăzneala când ea se micșorează, când ea place, când e uitată pe masă, ori e spânzurată pe pereți. Ceeace se numește indrăzneală într'o epocă e sfârșitul unei indrăzneți. Nu mai sunt lovituri de cuțit, sunt vârfuri de acadele, ascuțite din cauza suptului. Oamenii nu mai pot constata indrăzneala de cât când nu mai e secretă (indrăzneala secretă? pare mai curând un fel de „curaj în sinea lui“ și cine afirmă asta? Cocteau care n'a indrăznit nici măcar să aibă o intimăte...)

Inima tânără nu se exprimă în acelaș mod ca în acea oboșită de bătrânețe... Să pui inima în operă este tot atât de ridicul CA ȘI A INCERCA SA SUPRIMI SISTEMATIC INIMA. Să o etalezi, să o înăbuși e la fel de ridicul. O epocă plină de „inimă“ e tot atât de absurdă ca una fără ea.

Nu-i așa Aderca, nu-i adevărat că a îmbătrânit Cocteau? Cocteau cel cu „indrăzneala secretă“? Grija asta de a fugi cât mai curând din corabia care se înneacă.

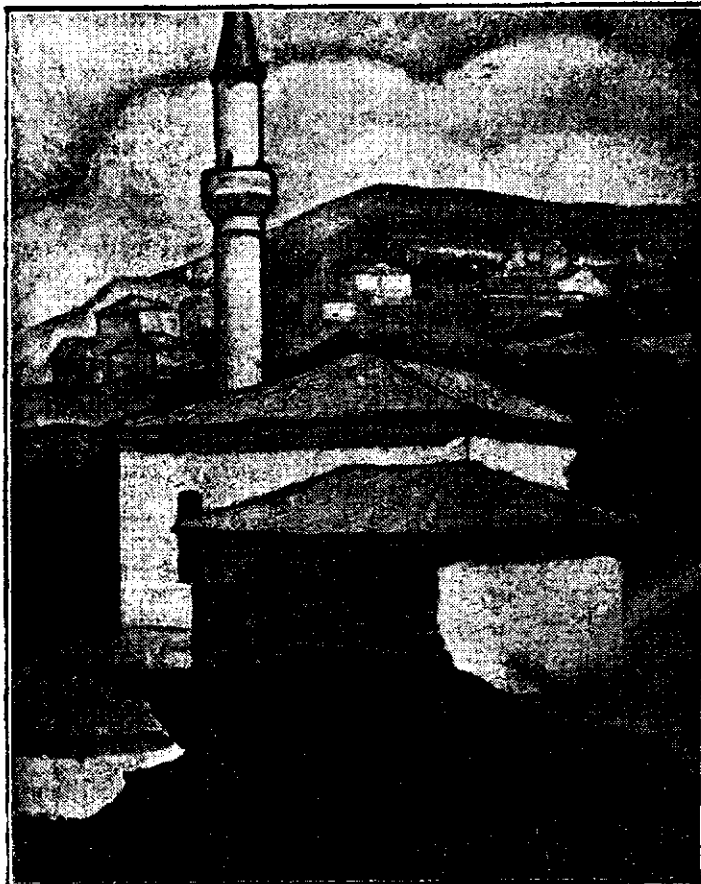
Mă gândesc ce vor face lamentabilii noștri coctoști, integraliști etc., cu indrăzneala lor organizată pe căprării.

Și dacă ar fi singurii care aleargă după modă? „depozitul nou“. Poate mai mult de cât moda coctoistă e deprămantă la noi, moda nemțească. Lansată mai vartos în urmă de Reiner Maria Rielke... Acea de a căuta pe Dumnezeu toată ziua, de-a tot scrie poezii „cu Dumnezeu“, dar fără nici un Dumnezeu.. Ia o cromolitografie de von Stuck, münchenezul cu „Pan-ii“ și fecioarele lui „sălbatece“ la modă acum treizeci de ani (Munchen cea mai bună bere, cei mai buni pictori de fauni, cele mai „fatale“ gretchen), pune 37 de gr. Rielkè și ai moda literară românească din anii trecuți.

Cocteau vorbește de indrăzneala secretă? In orice caz de indrăzneală adevărată?

S'ar putea să conteze numai indrăzneala de a fi... singur. Să spui ce gândești... tot ceeace gândești... și numai ceeace gândești.

CAMIL PETRESCU

L. SINGER: GEAMIE IN BALCIC

PETRECCERE

II

SYLVIUS ROLANDO

Sfântul Gheorghe e patronul numelui lui Gyuri baci! Prin aceasta, energicul învingător al balaurului, își mărește valoarea, se reabilitează oarecum, dintr-o poziție inferioară, de a doua categorie, asignată lui de biserica catolică... În așteptarea zilei, cu câteva săptămâni înainte, pe coridorul locuințelor, în camere și până departe, în celelalte clinici, evenimentul sărbătoresc a fost mult comentat și dat fiind remarcabila personalitate a sărbătoritului, vuloarea lui augmentată și împinsă până la cerința și amploarea unei festivități... Toți au fost de acord! Se impunea o petrecere, care să izbească ca o formidabilă explozie de răs, de vin, de zgomot... Cuvința cerca o manifestare puternică, violentă chiar, ca exponent al sincerității, ea reclamă joc, muzică, mâncare, și mai ales acel amuzament galant, vecin de erotism și de excitare libidinoasă... Se impunea însă, și din partea sărbătoritului o laudabilă silință, mult tact și mai ales o largime a mijloacelor sărbătorești, căci petrecerile, în această lume de subterană, gâlcevitare și irascibilă, au în afară de rostul lor pur distractiv și un contingent de onoare, de obligativitate; ele dovedesc probitatea datorilor colegiale și siguranța legăturilor prietenești...

Deci, în dimineața zilei, Domnul Anania Săbău, elegant îmbrăcat, cu pălărie tare, cenușie, hațuc de sărbătoare și ghete de lac, a plecat să facă din încredințarea lui Gyuri baci, invitățile pentru serbarea de după masă. În coridor el întâlnește pe mica Marghit, copilul lui Gyuri baci, Fetia gâtită de biserică. Își aștepta doar prietenii, pe Dănilă, nepotul Domnului Abrudan și pe Eva, copila Domnului Fleischer, mecanicul clădirii. Marghit e o fetiță înaltă și foarte slabă. În școală a fost poreclită, nu se știe de cine, Lăcusta. Dar porecla a prins, ca acele porecle născute anonim și spontan parcă din consensul general și instinctul fără greș al mulțimii... Lăcusta e îmbrăcată după moda unguerească, cu polcuță verde de catifea, peste o rochiță de stambă plisată, cu șorț alb, în buzunarul căruia se vede cartea de rugăciune. O coroană de verdeață îi strânge părul. În total, fetița strânsă la piept, înfioată la poale, cu brațele goale dela umăr, ținute cruciș și smerit pe piept, cu picioarele ei lungi și subțiri ca niște fuioare, are un aspect firav, delicat și totodată caraghios, de insectă, de lăcustă. Domnul Anania o privește nepăsător.

- Ce faci Marghit?
- Bine, Domnule Anania... Aștept copiii.
- Te duci la biserică?
- Da!
- Bine!... și pleacă.

Fetița urmărește cu priviri îndrăcite pe frumosul băiat, care nu o ia măcar în seamă... Ea suferă. Sufere de cea gelozie a copiilor de a fi mici și nesocotiți. Măinile îi tremură ușor, iar în gâttej i se împiedică câteva înghițituri înș, greșite, incomplete, seci, de năduf... Ea știe că Anania pleacă după fete. În sufletul ei mic, simte un necaz agresiv, o impulsivitate de a bate, de a umili, chiar de a strivi, atât pe băiat cât și pe toate

acele fete mari, frumoase, pe care după vârstă și îmbrăcăminte, le dibue ca rivale. Impasibil, Domnul Anania urca starea principală și intră în curte... Odată ieșit din țărul institutului, înaintea lui, drumul atârnat dealungul clădirilor, ce duce până la poarta de serviciu, plantat cu tei și castani, pietruit pe lături, se desfășoară amplu, rectiliniu, cu demnitatea unui bulevard. Peste noapte a plouat! Asară e o lumină neobișnuită, rară, un plin de lumină aduce parcă din alte ținuturi, de pe coastele Mediteranei, care cazănd pe pomi, pe caldarâm și pe clădiri se destramă la înămplare în pete mari, neregulate și delicate, ce clarifică și subțiază, ca într-un tremur delicat de minunat aquarel.

Domnul Anania prinde ceva din belșugul dimineții. În podoaba de aer nou, sănătatea lui capătă un spor de mulțumire. Pieptul i se umflă ca un suflai, ochii îi dobândesc un zâmbet șiret, mișcările îi devin mai ușoare, mai zglobii, și inconștient, ca răspuns la această amploare de vitalitate, grăbește pasul și agită bastonul în largi circunferințe. Ajuns la clinica de boale de piele, se oprește, devine grav, imperativ și parcă dezgustat de mizeria de acolo, nu intră, ci pe fereastra deschisă, strigă:

— Hallo!... Ioșka, Domnule Ioșka...

La fereastră apare un chip îngrozitor, hăd, neuman. Imobil ca un... ceară, e chipul Domnului Ioșka Szatmary, numit în mod obișnuit Ioșka socialistul. Domnul Ioșka e laborantul prim al clinicii. Viața lui e călătită din țărnia durerii și a mizeriei... Războiul a adus pe Domnul Ioșka în spital, făcând dintr'un țaran mediocru, dar sănătos, liber și mulțumit, un forțat al clinicilor, un răzvrătit crunt și neomenos... Domnul Ioșka este un mutilat de război, rămas în clinică prin puterea obiceiului, ca întemnițatul, în pușcărie, la sfârșitul pedepsei, ca nebulun, la balamuc, după vindecarea psihozelor. Pe vremuri a fost un caz clinic rar și extrem de interesant, publicat cu fotografii și numeroase date istorico-clinice, în mai multe reviste chirurgicale, atât pentru jocul conștientului, care au permis proiectilului să-i deformeze fața, fără să-l omoare, cât și pentru mulțimea operațiilor plastice, peste douăzeci și cinci, suferite, pentru a i se crea un rudiment de figură... Căci Domnul Ioșka, are o figură imposibilă omeneste! Ea scapă chiar unei minuoase descripțiuni anatomico-clinice. Nasul lipsește cu totul, înlocuit fiind cu o perdea de piele luată de pe frunte, având un aspect de trompă retezată; jumătatea stângă a fălcii de jos a fost zdrobită; la acel nivel, obrazul îi este înfundat și tras împreună cu toate cutele feței, de partea opusă; figura lui a devenit astfel oblic ovalară. Această înfățișare este exagerată, prin situaținea ochiului stâng, larg căscat și tras în jos, de niște frături cicatriciale, în timp ce ochiul drept are coada ridicată în sus ca la asiatici. Ceeace îl face mai impresionant, mai neomenos, sunt mustățile lui, scăpate ca prin minune din război și operații, niște mustăți mari și negre, răsucite ostentativ, strălucind de pomadă, care dau figurii lui un aspect de mască mustăcioasă, mască în muca-

Silabisiri

Cântec căzut ca piatra grea la fund
întârzie în șorul lăuntric și rotund
din umbra lui ascunsă
prin scara cu pușin argint, străpunsă.

Din aripi scrise proaspăt cu cărbune
scutură un cântec pe un glas
cu-alt înțeles la fiecare ceas
scăzut dela divin la urăciune.

Cuprinsă de-amefeli dac'o să vie
ca o rachetă consumată
ca o stea săracă de hârtie,
pasărea muiustră decedată,

— unde respectuoase au tăcut
apele din gângăveli bolnave
va adormi într'un mut sărut
al gloriei postume dar suave.

SERGIU DAN

va pentru speriat copiii. Domnul Ioșka vorbește și râde puțin; figura lui aproape invariabil, e aceeași. Trebuie să simtă sentimente puternice ca să miște acca față, frânată de numeroase cicatrice... Dar vorbind, ceace spune, e bine chibzuit și cu rost tăcut. Căci nenorocirea Domnului Ioșka, bieiindu-i zi de zi sufletul, i-a deșteptat o inteligență vie și crudă. Nemulțumit, vesnic în răzvrătire, de unde și porecla: Ioșka socialistul, trecând totul prin sarcasmul unui dubiu și al unei rele credințe, sufletul lui nu cunoaște decât ura și doar din gradată și jocul acestui sentiment, dela imposibilitatea crudă față de orice suferință, până la sălbătică destructivă și necruțătoare a răzburării, își modulează și își complică multiplicitatea stărilor de afect, necesare unui psihic de om inteligent. Domnul Ioșka, e mereu la pândă. Pe tăcute el spionează și află, iar elementele obținute, instigă, excită și intrigă. Uri cumplite, dășmăniți cu dorința de răzburare nepotolită, porecle răutăcioase și vorbe nesocotite, tot complexul posibil al infamiei permis de împrejurări și oameni, se stabilește, neînțeles, la mari distanțe, surprinzător de precis, plecând dela acest om tăcut, sinistru și rău, ca dela un om puternic și autentic diplomat.

Domnul Ioșka mai are încă două patimi: banii și femeile. El a înțeles că banii ca și inteligența agresivă, sunt un mijloc precis de forță și umilință pentru alții, de aceea el strânge și pune la păstrare banii, pe care îi câștigă din gros cu specialitatea lui lucrativă, practicând-o ca medic în cartierele mărginașe. Cât despre amor... îl cumpără! Dar nu în bordele, unde sunt primiți ușor și oameni ca el, ci chiar în incinta clinicilor, ademenind și furând cu deliciu, iubitele celor cu fața întregă. Acum mai are o singură dorință: să se căsătorească... A pus ochii pe Erji, pe fru-

moasa Erji, laboranta dela farmacie, pe care după tehnica lui, o urmărește, o terorizează stăruitor cu vorba, cu intrigă și cu calomnia, tentând-o în același timp, cu bijuterii, bani și perspectiva unei strălucite partide. Vrea să se căsătorească cu Erji, în văzul lumii, în ciuda lumii!.. Vrea o nevastă frumoasă, dintr'un dor de afișare, de triumf, dintr'o mulțumire de parvenit, care se laudă cu un cal de curse, sau cu un tablou rar. Tinde către o culme!.. O știe înaltă, dar cu neînsemnate accidente pentru un om prudent, metodic și inventiv. De aceea el nu dezesperează nici când, ci rămă cu capul strivit, înaintea infam, hăd, dar îndrăzneț și perseverent, împins de puterica lui putere de viață..

Anania le știe toate.

— Domnule Ioșka, azi avem petrecere la Gyuri baci... vii și Dumneata?

Domnul Ioșka parcă reflectează..

— Nu știu, mai sunt poftit încă la vreo două-trei..

— Apoi, de... Gyuri baci zicea să te chem și pe Dumneata..

— Zău, nu știu..

— Vine și Erji..

Domnul Ioșka pricepe finețea.. Numele iubitei îi face plăcere... intenția lui a câștigat opinia publică, și-i mare lucru..

— Atunci viu de bună seamă, rânește Domnul Ioșka.

— Așa ne-am gândit și noi... vii Dumneata, vine Domnul Ștefănescu, vine și Miron Colceriu.. Facem ceva cinstit!..

— Bine, bine!..

— Dar uite ce mai e, Domnule Ioșka... Vrem să facem o mulțumire lui Gyuri baci..

— Ei, și?... întrebă repede Domnul Ioșka, care presimte ceva.

Să aducem și Tigani..

— Să aducem Domnule Anania..

— Plătești Dumneata?

— Eu?... Și de ce eu?..

— Noi ceilalți mai aducem vin... Vrem să jonec fetele... Vine și Erji... Ce dracu, să stea fata ne jucată?!

Domnul Ioșka înțelege că prostul de Anania, îl lucrează prin șiretlic... Dar el imaginează o soluție demnă și în același timp utilă.

— Plătește jumătate..

— Lasă, Domnule Ioșka, plătește Dumneata tot... Noi aducem vinul... N'o să-ți pară rău!.. Ce dracu... Vine și Erji..

— Bine, bine... las' că ne înțelegem noi.

— Apoi servus!.. Mă duc acum la Domnul Ștefănescu.

În timpul acesta, la institut, Marghit ofensată de nepăsarea lui Anania, fără să aștepte sosirea celor doi copii, Dănilă și Eva, pleacă singură... Se simte nervoasă, iritată, contrariată, cu dorința precisă de a fi nesupusă, încăpățănată... de a face ceva împotriva dispozițiilor luate de cei mari... „Par'căși fi servitoarea lor... La școală, eu... acasă, eu... Nici un minut de răgaz... Dracu să-i ia!..” Prezența copiilor i-ar fi nesuferită, penibilă... I-ar bate, i-ar ciupi... În schimb, câtă ispită! Să meargă singură la biserică, să se poată uita în voo la vitrine și la Doamnele frumos îmbrăcate... Sau să se întâlnească cu fete mai mari, dela care să asculte și să afle întâmplări dela cinematograful, ce palpită de interes și de dragoste..

Dela institut, Marghit are de ales două drumuri; fiecare duce la una din intrări. Fetița stă și socotește... La poar-

ta principală sosesc din oraș doctorii și doctorițele, toți tineri, chipeși și eleganți, dar dincolo la poarta de serviciu vin fetele dela bucătărie, laboranții, bolnavii cu rudele lor, și alți străini... La această intrare dosnică se stabilesc intrigile, cumetriile, vorbele, aci e o viață febrilă, plină de înțelesul și de farmecul cleveririi... Poarta de serviciu o moneste, o cheamă... Fetița se îndreaptă încet, cu ochii în iscoadă... Curtea e goală... la poartă nimeni... E Duminică și sărbătoare totodată. Când să treacă în stradă, cineva o cheamă:

— Marghit, Marghit, vino 'ncea..

Fetița urcă scările ce duc la căsuța portarului. Acolo, pe-o bancă dosită într'un ungher, în umbră, ascunși de oameni, ca pentru o afacere suspectă, așteaptă doi ovrei. Unul e bătrân, are caftan negru, cizme proaste, pline de noi și o pălărie neagră rotundă, e un jidan din cei adevărați, cu barbă mare și căruntă și cu perciuni lungi, ca niște jurubițe de lână încăleată. În totul are un aspect murdar, năclăios, o față și un port, care fac ciudă și provoacă la râs sau la bătaie. Al doilea e tânăr, foarte tânăr, aproape un copil; e la fel îmbrăcat, dar hainele îi sunt mai curate și perciunii blonzi.

Marghit îi privește cu necaz... Cum le-ar băga ea mâna în zuluși și i-ar trage... Doamne, cum i-ar mai trage!..

Dar trebuie să asculte pe Domnul Colceriu, portarul.

— Marghit! Gyuri baci e acasă?

— Da! E acasă..

Bătrânul Ovrei întrerupe cu spaimă:

— Dar Domnul Anania?

— Nu Domnul Anania a plecat..

— Ei vedeți? îi asigură protector portarul... Am vorbit eu, am regulat tot... Puteți merge... Fiți liniștiți..

— Numai Anania să nu fie acasă!.. Acel Anania e un om rău și căne, zice bătrânul.

Fetița a înțeles... Ea știe ce vor jidanii! Într'o sală de disecție, e un cadavru de jidan și bahamii vin azi să se roage pentru el..

— Nu, zău! Nu-i acasă.. răspunse Marghit în cea mai deplină nevinovăție.

Domnul Colceriu îi asigură:

— Nu, nu-i acasă.. L'am văzut și eu..

a plecat.. Uite, vă duce fetița... acolo chemați pe Gyuri baci... Am vorbit eu cu el... Când sala e goală puteți să vă rugați..

— Nu e vorba de rugăciune, ci numai să-l vedem... Era rudă cu nevasta băiatului.. Și acum îl taie... săracul!.. Numai Anania să nu fie acolo?, Acel Anania e un om rău și care..

— Nu, n'aveți nici-o grijă!

— Domnule Colceriu, noi plătim cinstit, dar acel căne.. Vino și Dumneata cu noi.

— Nu-i nevoie... Vă duce fetița... Am regulat eu... Acum nu pot părăsi postul..

Cei doi Ovrei se ridică greoi și împreună cu Marghit pleacă.

Ovreii vorbesc o limbă neînțeleasă, repezită, nici românește, nici ungurește, parcă s'ar certa, cu sughițuri și accente ciudate, care pe Marghit, o fac să pufnească de râs și de plăcere. Ea își amintește că au mai venit bahamii să se roage și să-și stropescă mortul, cu oțet și cu alte ape spurcate, dar le-a venit de hac Domnul Anania... Să-l vadă ea acum pe Domnul Anania!..

Ovreii se întrec din vorba lor scârboasă, cel bătrân caută s'o îmbuneze:

— Marghit, Dumneata ești o fetiță bună și dacă ne duci la tăt'cul Dumineale, tară să ne vedă Domnul Anania, îți dăm cadou o păpușă..

— Las', n'aveți nici o grijă — răspunse fetița, în timp ce rărește pasul, iar cu ochii caută și cu gândul cheamă pe Anania.

— ...și o cutie cu bomboane..

— Fiți pe pace, nu vă temeți.. An mai venit și alții ca Dumneavoastră... și tot eu i-am dus..

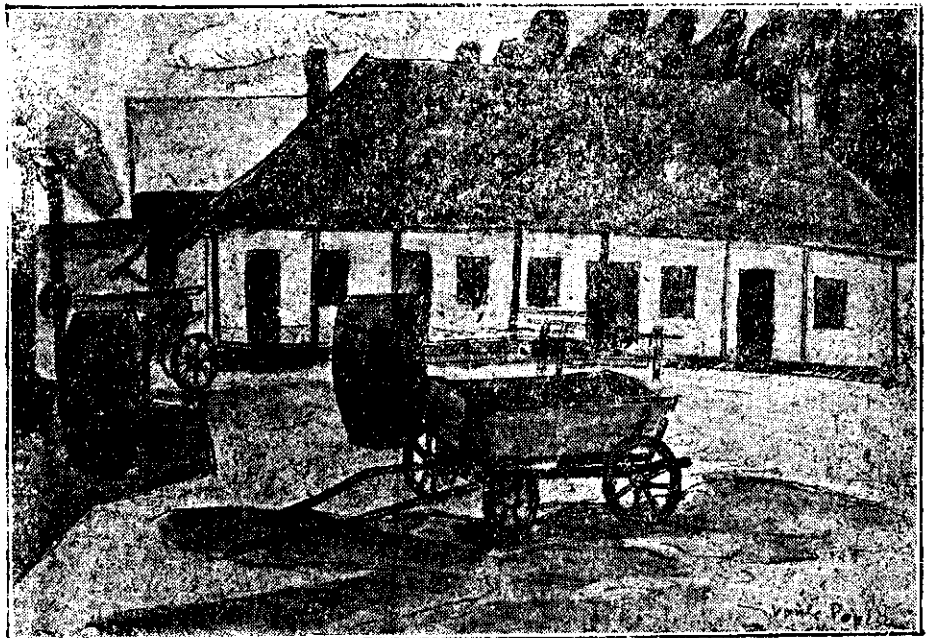
Ajunși în curtea institutului, Marghit le comandă:

— Așteptați aici, poftesc eu pe tăt'cul..

Cei doi talmudiști se ascund după pomi. Fetița aleargă să cheme pe Gyuri baci... Prin ferestrele deschise se văd siluete în alb... Bătrânul talmudist suspină cu desnădejdie:

— Acolo... privește acolo... Acolo se taie un frate de-al nostru... copil, ca și noi, al aceluiaș neam sfânt..

Tânărul privește speriat... El e un elev talmudist, fără experiența vieții, scos de odată din cercetarea cărților sfinte și a-

VASILE POPESCU: STUDIU

Societatea vaduvelor idealiste

ROMULUS DIANU

runcat în mijlocul unei cetăți goime, plină de răutate și de necurătenie... Este aiurit!... Portarul, fetița cea șireată, clădirea unde se taie morții și se batjocorește un trup de ovrei, banii, cu care au cumpărat pe portar și vor cumpăra pe întendent, Domnul Anania, omul ăsta rău ca un câine, apoi frica, misterul și durerea, bătrânului dascăl... toate se împreună și se amestecă în capul lui, îl amețesc, îl obosesc, ca într-o călătorie lungă cu trenul, ca după o fugă nebună...

Bătrânul talmudist îl deșteaptă. Vorbele lui sunt grele de durere, de ofensă și dispreț.

— Știi tu, copilul meu, care sunt azi dușmanii noștri cei mai mari?

— Creștinii, răspunde aproape inconștient, ucenicul.

— Nu!... Sunt alții... alții mai răi decât creștinii...

— !!!?...

— Neologii!...

— Neologii?...

— Da, neologii!... Se zice dintr'un neam cu noi... Dar mint!... Ca și fiii lui Efraim, ei n'au ținut legământul lui Dumnezeu... Ei sunt trădătorii, ce spurcă neamul și necinstesc legea!... Da!... Ei și numai ei, ne-au adus aici... Ei s'au învoit cu creștinii să taie trup de Ovrei.

În loc să părăsească acest loc spurcat, se necurătesc în atingere cu morții, fără nici o grijă, fără nici o muștrare de cuget... Studenții ortodoxi au fugit, au plecat în străinătăți, nevrând să pângărească trupul unui frate... Da, ei!... Uite, privește colo, pe fereastră... Vezi cei tineri frumoși, îmbrăcați în alb, ca niște heruvimi?... Sunt ei, neologii!... Râd, fumează și batjocoresc fără nici o rușine, fără nici o frică de pedeapsa cerului!...

— Rabi, eu aș zice să plecăm de aici, să lăsăm în pace pe toți acești oameni răi și murdari...

— Nu... nu se poate!... Am ajuns până aici... vom merge mai departe... Va trebui să urcăm sus... chiar acolo... Acum de dimineață, poate nu... văd sala ocupată... dar după amiază, sau la noapte... Avem o mare datorie!...

— Rabi, ce putem face noi?

— Ne vom ruga, copile, pentru mortul nostru neîngropat și batjocorit...

— Oare acasă, în templu, nu putem face mai ușor rugăciunile noastre sfinte?

— Nu!... Va trebui să spunem cele patru rugăciuni de mort și va trebui să-îngem după datina sfântă... și încă ceva... Vom blestema!... Vom blestema acolo sus, lângă el... Sufletul lui chinuit de neîngropare și neodihnă, va născoci în noi cele mai cumplite afurisenii, care vor cădea asupra creștinilor mai răi decât câinii și asupra neologilor, mai răi decât creștinii... Să știi dela mine, copilul meu, că Adonai, iubește blestemele rostite și înrate în fața unui mort, le întărește și le îndeplinește toate, până la cel din urmă...

— Mi-e frică!... Mi-e tare frică!... se tânguie ucenicul.

Dar bătrânul deveni amenințător... Figura și glasul lui, parcă răspund unor închipuiri teribile. Surexcitat până la nebunie, cu frică să nu fie auzit, deși sunt singuri în curte, el șoptește:

— Trebuie să fii tare!... Ascultă și mă înțelege. După amiază, când institutul va fi gol, vom veni să cercetăm locul și să spionăm împrejurările... Am tocmit patru oameni voinici... și cu ajutorul lor... la noapte, venim pe ascuns... și furăm mortul nostru...

(Urmează)

În lungile mele excursiuni în Alpi mi se întâmplă să ancoroz într'un oraș elegant și discret, situat sub Dent-du-Midi la optzeci de kilometri de Rops. Și cum pe atunci mă preocupau în cel mai înalt grad moravurile popoarelor europene, țineam să asist, cu oricâte riscuri și numai pentru documentarea mea științifică, la un botez, la o nuntă și — pour la bonne bouche — la o înmormântare. Ciudățenia și experiența mea făceau însă ca nopțile să-mi pară, în sensul studiilor mele, mai prețioase decât albeața fără mister a zilelor. Capitolului de moravuri îi consacrasem nopțile și iată cum aceste pagini de memorii încep în decorul străzii adormite, pe asfaltul căreia un tânăr umblă de două ore fără să fi întâlnit încă pe cineva. Nici un agent și nici un șgomot, numai pașii cari presărau pe trotuar cioburi de vocale sparte de pantofii mei acajou. Mergeam liric și ușor ca un vers lung și prost și începea să se limpezească cerneala nopții. Timbrul baritonal al urmelor începu să simtă bucuria acompaniamentului de coloratură al unor pantofi feminini la câțiva metri în urma mea.

Simulând agresivitatea firească a bărbatului sigur de pradă, mă rezimai de colțul unei case. O femeie, în doliu, alerga să mă ajungă. În momentul în care încrușșeram privirile, ea încetini brusc mersul. A trecut răcoroasă și parfumată ca un steag al amantilor. Vă jur că până atunci fusesem cel mai feroce misogin. Dar de sub voalul negru, un obraz compus ca o poezie, din bucuria oglinzilor cercetate și culoare, se risipi exploziv ca un pumn de confetti lângă mine și odată cu ziua care mă lămurca răzimat acolo, mă deșteptai alergând. Picioarele ei negre ca ebenul semănau cu picioarele de pian, iar turburarea parfumurilor lăsate cu voalul, mă anunța morții paradisiace a muștelor căzute pe crini. A fost o senzație ca amețeala volburei de

apă verde croită de marile transatlantice.

Trecuse înainte când două clopoțele de argint sunară:

— „Domnul meu, dacă nu vă deranjez, aș întreba cât e ceasul...”

Ceasul meu stătuse. Îl scosei totuși din buzunar și prefăcându-mă că-l cercetez cu atenție silabisii:

— „Două fără opt minute”.

— „Ceasul d-vs e în urmă. Al meu arată cinci și douăzeci”.

— „Imposibil”. — zisei — „imposibil”, deși avem certitudinea că nu mai putea fi ora două la răsăritul soarelui.

— „Probabil că veniți tocmai din America. La noi ceasornicele merg cu șaiszeci pe oră. După acest calcul nu poate fi decât ora cinci. Verificați, vă rog”.

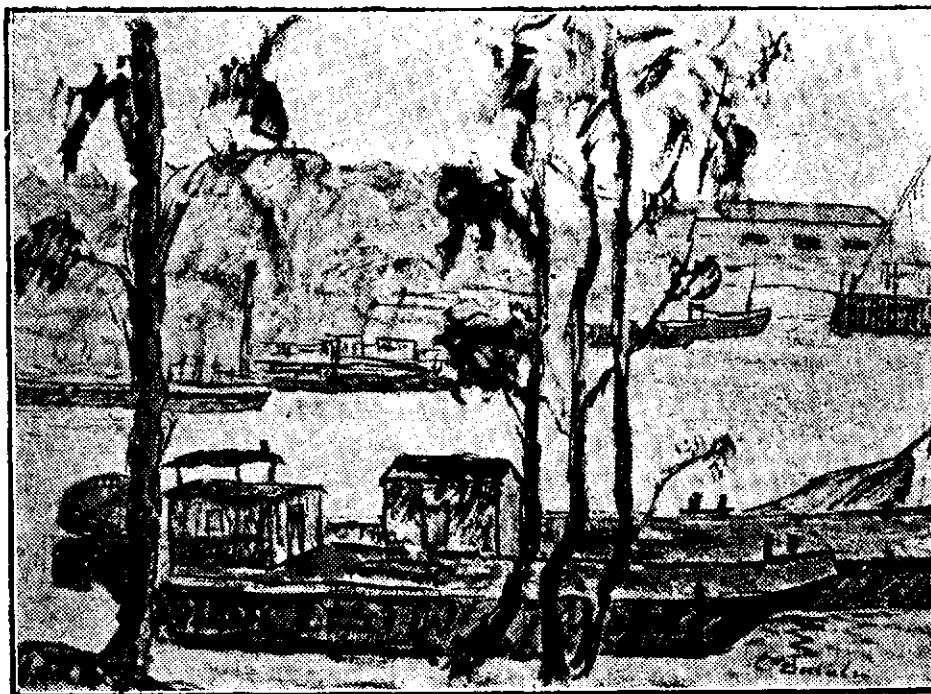
Îmi întinse mâna să verific. Îi apucați (prin urmare) brațul și începui să debitez cu o repeziciune de arc scăpat din angrenaj, următoarea poezie:

— „Dați-mi voie să mă prezint Job Vincent Corb-Alb, de profesie româno-ortodox, constructor de planuri în beton-armat, exportator de talpă, femeii, stricină, peruci și alte obiecte de consumație. Dacă nu vă temeți de domnul soțul d-vs., mi-ași lua permisiunea de a vă conduce până acasă asigurându-vă anticipat că sunt un tânăr idealist, care nu ține să mângâie femeile pe cari le iubește, nici să iubească femeile ce mângâie.

Iar frumoasa mea nocturnă suspină:

— „Oh, domnul meu român, ași fi fericită să mă știu supravegheată de soțul meu, pe care am avut onoarea să-l înmormântez abia alaltăeri. Dacă bunătațea d-vs apreciază cum trebuie tristețea, sunt veselă să-i ofer brațul și la rigoare mâna mea”.

Cu spectrul divorțului din care abia scăpasem, mă mulțumii cu brațul și pornirăm mai departe. Șoptele ei mă toro-

peau și simțeam că în curând voi adormi atârnat ca o bijuterie-cercel de brațul uriașei frumuseți. La numărul 215 din St. Augustin ne oprirăm. Mă pregăteam să-mi salut vrăjitoarea cu o ceremonială poemă compusă expres (căci asemenea poeme compun la orice oră din zi și din noapte), când o văzui că răsucesce cheia în poarta cu grilaj, și fără să-mi slăbească brațul mă târăște înăuntru, într'un lux de perini, canapele, glastre și sticlute cu dop. Cu fulgerime de transformist se făcea comodă apărând aproximativ goală și la maximum provocătoare. Se apropiase de mine atât de repede încât crezând că vrea să mă îmbrățișeze strigai cu panică și pudoare în glas:

— „Ce faci?... ce faci?“

Am iubit o săptămână pe încântătoarea Astrid, și poate că niciodată nu m'ași fi despărțit de ea, dacă omul de știință ascuns în mine nu m'ar fi zdrobit cu rezultatul cercetărilor lui, însemnate actualmente în opera „Voyage autour de ma tête“ tomul V., fila 781 și urm.

Am rămas la poalele lui Dent-du-Midi câteva luni, dar nu văzusem estimp de cât un botez. Nici o nuntă și nici o înmormântare. Pe acolo oamenii nu mor. Cel mult dispar sau sunt arestați în urma reclamațiilor lizei feministe. Din spirit de onestitate și castitate conjugală bărbații duseseră la faliment toate stabilimentele femeilor cu tarif. Soțiile înfricoșate de fidelitatea masculină descoperiseră însăfârșit un mijloc pentru a reinvia comerțul instituției falite, întemeind o societate compusă numai din femei, pe acțiuni, înscrisă la Tribunal sub Nr..., din..., și cu titulatura:

S. V. I.

Societatea Văduvelor Idealiste

Capital deplin vărsat : 3.000.000

Astrid nu era străină de societate. Afând eu acest mic și insignifiant amănunt pornii să descopăr tot secretul și cu mari sacrificii îmi procurai statutele S. V. I.-ului tipărite într'un singur exemplar numerotat cu cifre latine, arabe și ebraice.

Care era rațiunea femeilor :

— „Bun ! Dacă „fetele“ nu mai au succes, vom lansa văduve. Pentru mai mult șarm și autenticitate le vom costuma în doliu. Tentația e mai mare. Trebuie să meargă“.

E drept că a mers. A mers așa de bine încât timp de doi ani cât a durat S. V. I. oficerul Stării civile n'a înregistrat nici o cerere de căsătorie. Nu existau în oraș decât văduve între 19 și 35 ani, triste și mironosițe, dar pline de temperament.

Cum lucra societatea ?

Iată o întrebare absurdă ! În sensul idealist ! Pe față !

Femeile erau niște feroce inamice ale tristeței. Cu perseverență apostolică, ele suprimau tristețea oriunde o întâlneau. Cum ? A, da ; abia acum e bine pusă chestiunea ! (Să rămână în această poziție).

Toate femeile devenite văduve prin moartea soțului lor iubit erau înscrise din oficiu în S. V. I. Societatea trimitea văduvei în prima ei noapte de singurătate un robust și frumos cruciat al veseliei. Acesta o vindeca de tristețe în timpul cel mai scurt posibil și-i reconstitua voluptatea pierdută în plâns și doliu, atât de miraculos încât văduva devenită

subit idealistă nu mai lepăda crezul mortuar toată viața.

După plecarea mea în 192., când o dizidență de femei lansă o nouă societate pentru concurență, izbucni un formidabil scandal care era să periclitizeze pacea Europei.

S. V. I. însă nu pieri de această concurență. Moartea idealei instituții se datorește altei cauze despre care voi vorbi mai încolo.

Mica și dulcea mea Astrid nu era încă femeie deplină în seara pe care o petrecurăm împreună. Faptul că pe deasupra mai era și văduvă, contribui să-mi facă o idee destul de rea despre bărbăția locuitorilor de sub Dent-du-Midi. Astrid mă iubea fugoasă, pasionată, sinceră.

Cu toată iubirea ce-i manifestam vădit la rândul meu, eu nu uitai nici pe omul de știință !... Aflasem că morții sunt îngropați numai noaptea. Toate cortegiile erau urmate de femei.

Intr'o scară lipsii de lângă fericita mea Astrid și urmați cu creion și carnețel, un convoiu mortuar, însemnând acolo pe prima coloană ceea ce aparținea științei și pe a doua coloană literatură pură.

Sunt un om cu sistemă și această povestire ar fi fost pur științifică și cu respectul adevărului istoric dacă o sguduitură puternică nu mi-ar fi amestecat însemnările.

Iată împrejurarea :

Intrebasem vre'o cinci femei îndoliate: „Care e soția mortului?“ și fiecare îmi răspunse: „Chiar eu, scumpe domn“. Observai apoi că toată întristata asistență era formată din fete între 15 și 20 ani costumate în negru. Logic dedusei că și Astrid a mea, în noaptea cunoștinței noastre, venea tot dela o înmormântare, deducție care îmi reabilită bărbăția brașilor cetățeni de sub Dent-du-Midi. Această descoperire a mea, justifică și falimentul neexplicat al S. V. I. Concurența era zdrobitoare. Pe Astrid am părșit-o chiar de a doua zi.

Toate acestea se petreceau într'un timp de totală abținere dela mariaj a bărbaților. Sexul frumos reacționa energetic împotriva trădătorilor, cari nu mai frecventau decât văduve idealiste.

După un an de zile timp în care fui îmbătat de sărutarea mângăioasă a o mie de fete, părșii frumoasele locuri, încântat de poezia ce consumasem și obosit.

Și mă gândesc cu melancolie la un loc în Europa, divin prin aer, cer și femei, la un munte robust și la o poezie fragedă. Simt că de acolo îmi vine în fiecare primăvară, odată cu fructele și cravatele, dorul a încă o mie de români a căror stare civilă o cunosc perfect.

ROMULUS DIANU

Gânduri

Stilul trece, proporția rămâne.

Superstiția nu trebuie tratată niciodată cu indiferență : când n'o poți combate. — exploatează'o.

Vulgaritatea costă mai puțin în lipsa de distincție, decât în lipsa de simplitate.

Scoate, din teatrul contemporan, chestiunile de epidermă și vezi cât mai rămâne...

O glumă spusă'n clipa agoniei și fața mortului va lăsa, în eternitate, amintirea unui surâs. Pân'atunci, chipul său, n'a exprimat decât cele mai cumplite strămbături, zile întregi, poate viața toată...

După ce apune Soarele, rămâne desulă glorie și felinarelor...

La noi n'ai dreptul să spui adevărul : ai numai dreptul de-a calomnia..

Când ești slugă, ai numai un stăpân. Când ești stăpân, ești sluga tuturilor slugilor tale.

Cred că parte din noi suntem rodni unui păcat al străbunei Eva cu acea făptură de foc numită diavolul : ar fi dezolant să ne tragem cu toții din Adam, care era plămădit din noroi !

Ce-ai așezat pe-acei pământ și nu pământul pe care l-ai luat îți mărește țara.

Artistule, îți admir opera, dar dă-mi voie să n'am relații personale cu dumneata : prețuiesc mărgăritarul, dar nu înghit scoica detracată, ce l-a compus.

Neputându-ne ridica până la o credință, trăim în superstiție.

Așteptând, fă altceva.

Dacă neapărat trebuie un act de plasitudin, fă-l, măcar, în ultimul moment.

Nu se trag gloanțe acolo unde este obiceul să se tragă chiulul.

Numai ratații au teorii.

Oricând poți găsi o „idee generoasă“, cu care să-ți ambelezii contemporanii.

Ideile mari nu încap într'o țară mică. Iată de ce, la noi, toate se învârtesc în jurul persoanelor.

Flămândă, fiara devine îndrăzneată. Omul se obrăznicește cum are ce mânca.

N'avem, încă, tradiții. Avem, cel mult, năravuri.

N'ar fi vremea să trecem și noi la creștinism ?

Apa tulbure nu este, numai decât adâncă.

Fii lichea cât poțtești, dar să-ți vad, măcar, folosul.

VICTOR EFTIMIU

Floarea galbenă

Ti-am adus o floare galbenă și grea,
Care 'ntoarce ochii către ea,
Galbenă și mare, fără de splendori,
Rece pentru ochii 'ntrebători.

Când la tine 'n casă se va 'ntuneca
Ochiul să se lase peste ea
Să rămână 'n noaptea dusului tău gând
Singular și galben luminând.

S'o așezi finând-o blând cu mâna ta
Și s'adormi cu fața către ea,
Răscolită în visuri liber să-i zâmbești,
Trupu'ncetinel să-ți desvelești.

Astfel toată noaptea sta-veți amândouă,
Trupul tău sub palida ei rouă,
Dimineața însă voi veni 'n furoare
Să-mi dai floarea—galbena mea floare!

Floarea roșie

N'ai simțit când ți-am intrat în casă,
Să nu știi ce flori ți-am mai adus,
Noaptea-abia calcai până la masă
Și cu pumnul-acolo ți l-am pus.

Smulse, aruncat-am pe covor
Foi de floare-albastră, care plânge,
Și-am lăsat garoafe 'n locul lor:
Negru și închegat buchet de sânge.

Vorbele pe cari ți le-am spus
N'au cuprins nicicând a mea simțire;
Flacăra 'n nestinsă clocoțire,
Iată pentruce ți le-am adus!

Ele-ți vor sorti iubirea mea
Noaptea când spre trup se vor resfrânge;
Nu mă tem că se vor scutura:
Moarte, ca și vii, vor fi tot sânge!

MIRIA CELARIANU

Despărțire

Auzi cum geme vântul vădov
Și podul scârțâind auzi,
Cum fuge râul sub picioare.
Pădurea jărăgai vâlvoare.
De toamna în zări ai să te ascunzi,

Obraji să ne despărțim. Te du
Cu vântul pătrunzând sub pleoape.
Să n'ai păreri de rău nici tu
Uităm când n'om mai fi aproape
Drum bun.

Pustiu!

De-acum ce să mă fac,
Cu brațe goale un copac
Mi-arată, 'mi face semn
Cu el, stingheri, la plâns mă'ndemo.

Gol, bruma albă crește
Singurătatea-mi se lărgeste
Cu fiecare pas al celui plecat.
Pustiu!

A înoptat.

Ihi, ihi, iha!
Primăvara mă pătrunde
mă taie, mă împrăstie.
Simt turbure și ameteșc.
În drum focurile trosnesc
oasele crengilor uscate
E moarte pentru viața care vine
care vine, care vine
ihi, ihi, iha!

Țărâna aburește nările
Cheile stelelor fără de număr
îmi pică la picioare
să deschid porți peste o lume nouă
ihi, ihi, iha!

Arcșuri unduioase
îmi cântă în sânge
ca pe un violoncel
cu coarde noi

Tremurare.
Lumea e mare.

Ihi, ihi, iha!

În dosul perdelor
subfiri de borangie
Ne adorm mierlele.
Te chem cum pică rona: pică
Baletiste pe luciul geamului
stelele.

Auzi se frâng răchitele
Un grec, sau cind măgelele
bucurii dintr'o palmă
într'alta

Trupul tău, ca o creangă de măr înflorit;
gândurile mele ca albinele,
Peste giuvaerele verzi
pleoapele ca perdelcele.

Degete sau flori de păpădie
trec simplu și adie
odată, de două, trei... tru
...ah.

FLORICA MUMUIANU

Un prieten și o carte¹⁾

Prietenul meu Marcu e: înalt, uscat, cu ochii mari și bulbucați, părul creț, mâinele lungi, picioarele lungi. Stă în banca din fund și citește romane francezești. Băieții îl cred prost și îi spun, din pricina lungimii nasului, „Tândărică”; iar pentru că e evreu îl mai strigă și „Marcălă”. Marcu nu se supără nici de o poreclă, nici de cealaltă. Vine în fiecare dimineață cu romanul în ghizdan și-l citește liniștit în fund. Dacă e zgomot, se încruntă și citește. Dacă băieții sar pe bănci, își indeasă degetele în urechi și citește. Dacă luptele se dau chiar în banca lui, se mută în altă bancă și citește.

Citește romanul.

Citește și când profesorii se găsesc în clasă. Atunci își reazemă cartea de spina colegului din față. Citește și când explică profesorii, pentru că Marcu crede că profesorii sunt fără excepție nerozi, iar explicațiile lor vătămătoare unui creier sănătos. Îi spune câteodată vre'un vecin:

— Marcule, e aproape de tine.

Adică, sunt ascultați vecinii lui de catalog. Marcu își ridică necăjit de pe carte ochii bulbucați. Se interesează de lecția din ziua aceea. Cere câteodată și lămuriri. Dacă poate să-l „ducă” pe profesor, nu se dă în lături. Numai să nu-l fiină mult timp la lecție, pentru că romanul trebuie citit. Când, însă, se așteaptă să-l asculte la chimie, nu se turbură. Știe că în orice caz va lua „insuficient”.

— Ionescu Corneliu, Ionescu Stelian, Măureanu, Marcu...

Un băiat îl înghițoneste:

— Iesi Marcule, că te-a strigat.

Și Marcu se oprește lângă tablă, cu mâinele încrucișate. Când îi vine rândul și Toivinovici îl întreabă, răspunde liniștit.

— Nu știu domnule.

— Dar prepararea în industrie a acidului sulfuric o știi?

— Nu știu domnule.

Toivinovici întreabă pe primii doi, cari au „tocit” toată săptămâna.

Le turuie gura și umplu tabla cu formule.

— Destul, Marcu, poți să-mi scrii formula dezvoltată a acidului pentafosforic?

— Nu știu domnule.

— La loc, Marcu.

Se întoarce zâmbind, izbindu-se cu mâinele lungi de punitre.

În bancă, se supără pe vecini:

— De ce mi-ați închis cartea?

Odată l-a prins Noisil citind în timpul orei. Explica fazele războiului de o sută de ani și se plimba dela un capăt la altul al clasei. Îl zărește pe Marcu citind cu patimă volumul I din „Roșu și negru” pe care i-l împrumutaser eu.

Fără veste, îi pune mâna pe umăr.

— Nu se face lectură la ora de Istorie. Știi ce-am spus până acum?

Marcu nu știa nimic și Noisil îl elimină pe trei zile.

— Cartea e'o dăruieți bibliotecii liceului, hotărî Noisil, adresându-se cesterului.

Iar eu îmi aminteam cu durere că era cartea mea.

Când a venit iar la școală, Marcu ne-a mărturisit că cei de acasă n'au aflat ni-

mic, pentru că el pleca dimineața cu ghiozdanul și citea romane în Cișmigiu, până ce auzea sunând fabricile.

— Să-i dea Dumnezeu sănătate lui Noisil, că numai datorită lui am putut sfârși „Les Misérables”.

La teze copiază. Scoate cartea sau fițuicile, sau aude suflatul mîncuitor al vecinului. Pare calm și nu se gîndește la cele ce s'ar întîmpla de va avea nenorocul să-l prindă. Profesorii îl cred neghiob și incult. Când iese la tablă, se înroșește și spune banalități, sau se hăt-băie, sau nu spune nimic. Lucrul acesta a silit pe băieți să-l clarifice drept un iremediabil prost. Unii, mai cu scrupule în clasificări, se întreabă cum, după atîta lectură, nu poate Marcu scoate ceva mai mult la lecție decît bîlbăiala lui ignoranță sau tăcerea și mai ignoranță.

— Pentru că disprețuiește școala și profesorii, strig eu, luându-i apărarea.

Pentru că știu că Marcu, când nu mai e silit să-și spună lecția, vorbește foarte frumos și foarte original. Ne-am făcut prieteni când ne-am întors într'o seară dela liceu împreună. Eu invinuiam romanul lui Marguerite, „La garçonne”, iar el îi luă apărarea.

Îl știam până atunci cum îl știau și ceilalți. Dar mi-am dat repede seama că mă înșelasem. Am început să ne împrumutăm cărți. El era entuziasmat după Balzac și m'a convertit și pe mine. Citeam numai Balzac, tot ce ne cădea în mîna. Ajunseserăm erudiți în „Comedia umană” și ne întreceam unul pe altul în cunoașterea personajilor, amănuntelor

și curiozităților balzaciene. Când epuizăm stocul, porneam prin librării și prin anticării să ni-l împrumutăm.

Am răspândit amîndoi pe Balzac în clasă. Unul dintre primii adepți a fost Robert. Îl chinuiam dîndu-i să citească cele mai proaste romane, și Robert le găsea admirabile. Când bănuia ironia, ne mărturisea îndoindu-se:

— Drept să vă spun, nu l-am găsit pe „L'enfant maudit” genial. E bine, dar nu prea...

Băieții îl numesc comunist, anarhist, și Marcu nu se supără, pentru că el i-a silit să-l numească astfel. Venea la școală cu broșuri de propagandă socialistă, cu cărțuții de Engel și Kautsky, cu „Capitalul” lui Marx. Odată a adus în grăntă două cărți francezești, cu scoarțele roșii: „L'unique” al lui Stirner și un volum gros de Kropotkine. Marcu spunea că sunt foarte interesante, dar băieții — informați de el — au aflat că volumele sunt anarhiste și l-au privit cu teamă. Nu îl urăsc, dar îl disprețuiesc toți, cu deosebire aristocrații cari pomenesc de primejdiosul „iad bolșevic”.

Marcu n'a mărturisit niciodată serios că e adept al anarhismului. A spus numai că e interesant și ne-a explicat, când l'am rugat, teoriile anarhiste. Dacă vrea, însă, să neckjească pe aristocrați, se declară ucenic făiș al lui Kropotkin și Bakunin.

Aristocrații susțin că el e adept permanent al anarhismului și al comunismului, dar că nu se arată, de frică. Dacă cineva, spune aristocraților că anarhiștii și comuniștii nu se pot împăca, — ei răspund că toate acestea sunt vorbe.

Marcu încredințează pe feciorii de moșieri că în puțin timp li se vor expre-

SCULPTORUL I. JALEA. (Desen de Marcel Iacu)

A cărui convorbire a fost publicată într'unul din numerele trecute.

1) Fragment din „Romanul adolescențului miop”.

pie din nou moșiile. Când l'am întrebat de unde știe aceasta, Marcu mi-a răspuns că toate sunt scornite de el, ca să se mai supere puțin și feciorii de moșieri. La noi în clasă nu sunt decât doi — dar Marcu spune că sunt peste măsură de mulți.

Nu poate orișicine sta de vorbă cu Marcu. La fiecare frază pe care o rostesc, el găsește motive să se îndoiască. Pe mine nu mă supără faptul acesta, ci dimpotrivă, îl socotesc foarte original. Numai când grămădesc argumente peste argumente și Marcu nu le ia în seamă pentru niște lucruri de nimic — cari i se par îndoelnice — numai atunci mă supără. Cred că lucrul acesta îi face plăcere lui Marcu și poate nu greșesc gândind că însăși ținta discuțiilor e să supere băieții.

— L'am „turbat“!

De câte ori izbutește să „turbeze“ pe vreunul, Marcu e mulțumit. Își trece degetele rășchirate prin părul cârlionțat și nu-și mai găsește locul. Deaceia nu poate orișicine sta de vorbă cu el.

Când se deschide vre'o discuție generală în clasă, între băieți, și când intervin aristocrații, el trece de cealaltă parte, fie chiar nedreaptă. Sfârșește întotdeauna prin a „turba“ pe aristocrații.

În deosebire pe Furtuneanu. Furtuneanu îl numește „evreu distructiv“, uitând că are strânse legături cu un alt evreu, Lazimir, băiat bogat și cu care joacă săptămânal poker. Furtuneanu nu-l poate suferi decât Marcu s'a arătat nepoliticos“ față de el. Trebuia să ne tundem toți, cu cel puțin numărul 3, și toți am respectat ordinul. Cei câțiva cari uitaseră, au fost trimiși să se tunde în timpul orelor, spre marea lor bucurie. Numai Furtuneanu venise cu aceleași plete negre, în cari nu pătrunsese mașina de doi ani. Venise cu tatăl lui, și tatăl spusese directorului că dacă i se tunde băiatul, și-l retrage dela liceu. Iar directorul, s'a resemnat și a acceptat „biletul de motivare“ în care scria că elevul Furtuneanu Petre nu poate fi tuns pentru că a suferit de otită. În realitate, Furtuneanu suferise de otită cu un an mai înainte, dar Furtuneanu a rămas cu părul mare. Băieții s'au revoltat, și apoi s'au resemnat, ca directorul.

Dirigintele însă, a cerut explicații și Furtuneanu le-a dat.

— În urma otitei răcese foarte ușor. E suficient să trec printr'un curent, tuns cum ași fi, și numai decât ar reveni otita. Deaceia...

— Să-l țină măsă în vată, — completă confidențial Marcu către vecinul lui de bancă, dar atât de tare încât a auzit și Trollo. Băieții râseră.

— Te rog să nu-ți permiți cuvinte pe cari nu ți le permit eu mai întâi. Te rog să fii cuviincios. Te rog să-ți dai osteneala să fii bine crescut, dacă n'ai crescut de acasă...

— Vezi că te înnece, — i-a răspuns liniștit Marcu.

Răsetele au împiedicat pe Furtuneanu să continue. Dar după sfârșitul orei a venit în bancă la Marcu și i-a vorbit un sfert de ceas. Era foarte roșu și scipă prin cavitățile celor doi dinți căzuți din laț. L'a insultat, l'a făcut lipsit de bună creștere și a încheiat formidabil:

— Să nu-mi mai întinzi mâna pe stradă.

Marcu era suficient de roșu, dar părtea liniștit. Mi-a mărturisit mai târziu mulțumirea ce o încercase pentru că iz-

Filantropie

— Și pentru mâini e angajată iar o chetă,
Sperăm că tu ne dai concursul dragă !...
— Așa-mi spunea cucoana mea cochetă ;
Un chip numai de persică și fragă ;

Și-și pregătea'n oglindă siluetă
S'o placă pretutindeni lumea'ntr'ea...
— E de făcut ceva și nu-i de șagă
S'ajuti pe cei nenorociți prin chetă...

Un foșnet de mătasă și parfum
Mângâietor 'mi intra'n urechi și'n nări,
Și nici un gând nu mai puteam să'ndrum.

Dar doamna, dragălaș, cu dulci ocări
Mă sfătui cum se trăește-acum,
Și mă pofti'n trăsura ei pentru plimbări,

G. TALAZ

butise să-l facă pe Furtuneanu să scuipe și să i se răstească un sfert de ceas.

Și de atunci nu-l poate suferi Furtuneanu pe Marcu.

Dealtfel nici n'ar avea motiv să-l admire, pentru că nu-l poate cunoaște. În clasă, în fața profesorilor și a colegilor, Marcu nu-i decât rareori original. Numai în discuțiile noastre se arată așa cum e. Poate se intimidează în fața celorlalți băieți sau poate socotește nimerit să nu li se descopere. Dar pe mine n'a mirat faptul și nu l'am putut explica, când Marcu n'a știut să analizeze „Împărat și proletar“ decât întemeindu-se pe critica lui Gherea. Și i s'a mai întâmplat lui descori în clasă să nu poată răspunde decât cu rezultatele altora. Poate că îl intimidează clasa și profesorul.

Marcu îmi spune că nu crede în nimic, că se îndoiește de toate. Când, însă, susține o teză sau combate alta, el se îndoiește cu o rară scrupulozitate numai de argumentele potrivnice. În ce privește probele sale, el le afirmă foarte sigur. Poate nu-și dă seamă că în asemenea prilejuri e foarte puțin sceptic.

Azi am citit cartea lui Ionel Teodoreanu: „Ulița copilăriei“ — și am plâns. Nu mi-a fost rușine: am plâns. M'am spălat repede cu apă rece pe față, ca să nu mă zărească cineva și să vadă un miop emoționat și lacrimând. Am fost toată ziua îndrăgostit de Sonia. Cred că am avut chiar mai mult succes decât Ștefănel. M'am închipuit frumos, interesant și glorios. M'am închipuit la Medeleni — cântând „Sheherezade“, cu Sonia alături.

Azi dămineață, e drept, mi s'au ivit încă doi coși. L'am cercetat mult timp în oglindă și m'am întrebat dacă mă va plăcea Sonia. Am întrebat-o. Și Sonia mi-a răspuns că genul meu a impresionat-o mai mult decât numărul coșilor de pe frunte...

Zadarnic mă prefac: sunt trist. Eu n'am fost la „țară“ niciodată. Și când apune soarele primăvara — din mansarda mea cu ferestrele deschise, eu visez la livezi și la crânguri înflorite, la izvoare, la iatacuri luxoase, duduș și idile în vacanța Pastelui. Eu, însă, n'am fost la țară niciodată.

În serile de vară, hoinăresc pe străzi, pe sub salcâmi și visez idile rustice măturisiri sub lună plină, sau cuvinte pătimase pe cari nu le voi roști niciodată. Eu serile de vară, zadarnic încerc să-mi sfârșesc capitolele din Felix la Dantec. Mi-e sufletul schimbat, iar eu sting lampa și visez. De multe ori m'am întrebat ce am eu în serile de vară. Dar n'am găsit răspuns.

Iar astăzi am citit „Ulița Copilăriei“ și-am plâns. Am plâns, pentru că eu n'am simțit niciodată cele ce simt eroii cărții acesteia. Eu le-am visat, numai. Eu n'am avut moșie și n'am avut prietene cari să-și potrecă convalescența la moșia mea. Când eram mic, ador-meam tremurând de frig și mă jucam cu fetele cismarului de alături, cari n'au avut niciodată ciorapi și purtau rochițe de stambă. Iar eu numai am visat duduș — și m'am jucat înainte cu fetele cismarului.

Am plâns, dar am pus apoi cartea în raft și am râs. Am râs de mine — pentru că eram încă sentimental și visător. Și mi-au spus:

— „Ulița copilăriei“ e o caramelă bună pentru băieții slabi de înger, ca Robert și ca Dinu. E o carte cu păpuși luxoase, cu poze și cu idile. E bună pentru copiii de boieri, cari călăresc, fumcăză și sărută zarzări înfloriți.

Eu n'am sărutat niciodată zarzări înfloriți. Eu mi-am mușcat buzele pentru că nu știam cine sunt. Eu mă întrebam și mă chinuiam să răspund și mă ofileam negăsind răspunsuri.

Eu îmi simteam carnea tremurând și mă loveam pentru că eram sărac și nu puteam face ce făceau și ceilalți.

Am uitat toate acestea? Am uitat Romanul meu? Mi-am uitat sufletul care suferă necunoscut de nimeni și mintea care se sbate dornică de ceiace imbecilii din jurul meu, ignorează până și cu numele?

Am plâns pentru că un adolescent bogat, frumos și cu părul castaniu s'a îndrăgostit de o boeroaică pofitoare de tutun, care cântă „Sheherezade“ la pian? Mi-am recunoscut eu generația în fericiții dela Medeleni? Mi-am pierdut eu vacanțele pentru ochi Soniei — ori m'am vârat în cămări cu hârtoage, cu ochii lacrimând de miopie, cu trupul chinuit

CISNĂDIA, după o stampă din sec. XVIII

de seva adolescenței și cu sufletul înfrigorat de așteptarea adevărului, pe care-l căutam zi și noapte ?

Unde îmi e hotărîrea mea de a mă arăta lumii așa cum sunt, conștient de superioritatea mea și de nerozia contemporanilor mei? Unde îmi e dorința cruntă de a mă găsi și a mă poseda în întregime — dacă plâng pentru că Ștefănel a cunoscut „cel din urmă basm“ ?

Am uitat că-mi spărgeam dinții de furie și de invidie și că mi-am făgăduit năpraznic că voi ajunge cât mai curând cineva și că atunci voi desface sălbatoc pulpele celor mai frumoase femei, numai pentru că eu, EU, am îndurat ani de-a rândul chinurile cărnei, — numai pentru că EU am fost lipsit și de bani, și de trup frumos, și de ochi frumoși, și de obraji frumoși ?

Am uitat — și am plăns pe foile unei cărți din „Cultura Națională“ ? Am sfârșit „Ulița copilăriei“ înainte de a sfârși „La lutte universelle“ a lui Dantec ?

Și nu mi-e rușine de mine însu-mi?... Nu mi-e rușine de numele meu și de durerea mea și de vrerile mele?...

...Zadarnic. Eu am rămas tot trist și tot îndrăgostit de Sonia.

Iartă-mă, Ionel Teodorcanu; dar da, că există Sonia, spune-i că un băiat urât care nu știe ce vrea, e trist din pricina ochilor ei.

Spune-i să vină și să-mi dăruiască trei cuvinte de mângâiere.

Spune-i că nu cer altceva decât să mă mângâie și să nu se inspăimânte de mine.

Iar dacă Sonia nu vrea să plece de acolo, din Moldova ei, — spune-i să-mi trinieată adresa, pentru că eu am să-mi vând cărțile lui Felix le Dantec, și am să mă duc să mă mângâie Sonia....

1924

MIRCEA ELIADE

CISNĂDIA

Un tovarăș de a lui Hermann, venit poate odată cu acesta a găsit cu cale să se așeze cu tovarășii săi mai spre sud de cel dintâi în localitatea căreia i-a împrumutat și numele de Michelsburg — orașul lui Mihai — în românește Cisnădia.

Prin așezarea ei Cisnădia apare ca un fort al Sibiului în partea de sud.

Așezarea acestui fort-cotate într-o poziție sălbatică, cu totul în mijlocul naturii și cât mai în apropiere de țara lui Liton-Vodă ne arată pedecoonarte un început de tatonare a neamului sășesc cu tendința de pătrundere spre așezările românești, iar pe dealtă de valea bătrânului Danubiu spre care îi ducea valea Oltului.

„Castelul lui Mihai“ supraveghia din așezarea-i minunată — care a fermecat și pe artist — mișcările voevodului român din Loviștea și ținea în curent cu aceasta pe cei din cetatea lui Hermann.

Poate că pe aici au trecut forțele magistrului George, trimis către sfârșitul veacului al XIII de către regele Ungariei să pedepsească pe „rebelul valach Lituon“.

În lupta aceasta primul erou al neamului românesc își găsi sfârșitul răsboindu-se pentru libertate, iar fratele său Barbat fu prins și liberat în schimbul „unei mari sume de bani“.

Artistul însuși a fost fermecat de așezarea „castelului lui Mihai“ și spre a face și pe cei ce-l privesc să se pătrundă de aceasta îl reprezintă cu vietățile ce-și trăiesc viața în cele mai austere sălbăteci.

MIH. POPESCU

Ludovic al XIV-lea, Regele-Soare, admira atât de mult pe muzicantul Lulli, încât, ori de câteori se cânta „Mizerere“ al acestuia îngenunchia.

Și toată curtea trebuia să îngenuncheze cu suveranul.

Intr'o zi, el întrebă pe un nobil:

— Cum îți place „Mizerere“ al lui Lulli ?

— Urechile îl găsesc foarte dulce, Sire dar genunchii foarte tare !

J. H. Rosny-ainé își împărția în mod foarte curios, timpul său de lucru. Era un scriitor tot atât de muncitor pe cât era de conștiincios, punând preț egal pe cantitatea ca și pe calitatea scrierilor sale.

Dimineața luera la acce opere cărora voia să le dea o valoare literară mai mare, pe când după amiazi scria pe cele ce erau destinate numai scopurilor de câștig material.

Cu prilejul decernării premiului Goncourt unui tânăr scriitor, Rosny îl întrebă :

— Am citit romanul d-tale. D-ta mi ai citit însă toate romanele mele ?

Întrebatul răspunse în mod malițios : — Desigur, maestre, am avut însă timp să citesc numai operele pe care le-ai compus dimineața. Știu că sunt mai puternice dimineața capacitățile spirituale.

— Dar d-ta tânărul meu coleg, lucrezi până noaptea târziu ? fu replica lui Rosny.

Jean Richepin era un mare admirator al varietelui.

În fiecare Vineri seara putea fi văzut într'unul din marile varietouri de pe bulevarde. Sta totdeauna în aceeaș lojă, în stânga scenii. Acrobații îl salutau discret, cântărețele se întorceau spre loja sa, muzicanții își demonștrau arta numai pentru el, era într'un cuvânt, musafirul cel mai drag. După reprezentație, închina de obicei un pahar de șampanie cu artiștii

Odată bine dispus, a declarat :

— Acum sunt prea bătrân, spre a mai începe ceva, altfel m'aș face artist. Sunt un poet de azi, varietelul înseamnă însă poezia de mâine.

RUD. A. KNAPP

Ducele de Raquelaure juca într'o seară pichet, cu un prieten miop și care pe deasupra avea un nas foarte lung. Dacă ar fi putut vedea până în vârful nasului său, n'ar mai fi fost miop.

Aproape la fiecare carte, jucată de Raquelaure, bietul om se apleca s'o vadă și astfel își vâra mereu nasul suh acela al partenerului său. Întâi ducele nu zise nimic. Apoi mormâi și mai târziu, scos din fire, își luă batista și foarte serios șterse nasul miopului. Apoi se scuza :

„A ! Iartă-mă, domnule, credeam că este al meu“.

ZOE LECCA

MENTIUNI CRITICE

N. N. TONITZA: Cronicile fantaziste-neliterare I. „editura I. Brănișteanu”, 1927.

Iată o carte căreia nu-i vom da prea multe târcoale înainte de a trece pragul înflorat de pasări heratice, de geometrii în cărbune și constelații miraculoase.

(Un fel de a spune, dela început, câtă fantazie ilustrativă a prezidat la alcătuirea acestei ediții de artă, în care oficialitatea n'a participat cu nici un cinci și câte prețioase energii stau neîntrebuintate, când editurile, de tot soiul, tânjesc după o copertă artistică, după un tipar occidental, după o gravură conformă cu textul! — Epsuri pe care priceperea unui N. N. Tonitza, între alții, le-ar împlini cu râvna, cu arta și cu pasiunea pe care o vădește în atâtea ramuri ale bogatei sale activități). Și nu vom da târcoale acestei cărți, pentru că cetitorul care urmărește de peste 80 de săptămâni, săptămână de săptămână, cronicile când grațioase, când acide, întotdeauna juste, instructive și manierate ale d-lui N. N. Tonitza, știe și câtă competență și câtă aplicație asiduă și mai ales de câte osebite însușiri a dat dovadă autorul „Cronicilor fantaziste neliterare” — cum îi place, într'un exces de modestie, să le boteze.

Pentru că, dacă, de când onorează tribuna plastică a acestei reviste, d. N. N. Tonitza a făcut neîntrerupt parte și literaturii, și mai drept este că, principii și aplicații critice, din paginile sale s'a desprins un sistem critic, mai corect o constiință critică, ce se exercită în forme directe și mai rar în alegorii sau fantazii literare. Profesionalistul criticii plastice a fost silit să părăsească de nenumărate ori ficțiunea și să spuie lucrurilor pe nume. Căcece nu e cazul cu această întâie culegere din scrisul său, cu aceste „cronicile fantaziste neliterare” în care, cu toate numele proprii, suntem permanent în fabulă.

Căci toate aceste istorisiri, scenete sau alegorii epistolare, pentru care d. N. N. Tonitza simte o deosebită predilecție, sunt, în definitiv, variațiuni pe aceiași temă critică, sunt bucuți, ale aceluiași lut de gânduri, sunt frânturi din aceeași unică autobiografie a artistului.

„Critica — singura formă civilizată de autobiografie, pentru că ea se ocupă nu de evenimente ci de gândurile din viața cuiva, nu de contingențele vieții fizice ci de pasiunile imaginative și de stările superioare ale inteligenței” — iată o definiție a paradoxalului Oscar Wilde, pe care o putem înscrie cu deplină acomodare pe foaia de titlu a întâiului volum de cronici a d-lui N. N. Tonitza.

Și într'adevăr: fie că istorisește, în chip de oră din o Mie și una de nopți, un fragment de basm oriental, fiecă în tovarășia dublu-lui său frate de cruce, a cel Georges de Sannois, martor și inchi-zitor din atâtea pagini ale sale, se pre-umbă și comentează cursele de cai și

preferințele vulgare, fiecă transcrie pagini emoționante, dintr'un jurnal fictiv, despre Luchian și martiriul său, — ne aflăm, în realitate, în fața unor confesiuni autobiografice, al căror leit-motiv este izolarea și ostracizarea artistului în societatea de astăzi. Când pe care d. N. N. Tonitza l-a exprimat, dealm'nteri, categoric și în următoarea vigneta din prefață „O privighetoare cade obosită. Omul o închide în colivie. În noaptea aceea, privighetoarea n'a mai cântat. Jignit în așteptările lui, omul o dă pradă pisicii. Dinții animalului pătrund voluptos în teasta tânăra. Dar, cuprins subit de remuscări, omul alungă, brutal, felina și împăiază stărvul, cu o stupidă religiozitate. Asta e toată povestea artistului, în societatea contemporană”. Tăle care se desprinde însă, tot atât de luminos și din celelalte pagini ale cronicilor. Renunțările la care trebuie să consimțim artistul pentru a fi înțeles, e iarăși, corolar de rigoare, o altă temă ce revine în fauta-zile d-lui N. N. Tonitza, „Artistul care-și

N. N. TONITZA

făgăduiește să facă artă pe înțelesul tuturor, trebuie să fie seamă — pentru a putea fi înțeles — de imperfecțiile acestora către care se îndreaptă.

Adică va fi silit să omită din operele lui tocmai elementele cele mai subtile, de ordin tehnic, cari nu sunt altceva de cât expresiunea celor mai delicate vibrații sufletesti ale creatorului. Astfel simplificată, până la jupuire, opera va fi desigur pe înțelesul tuturor, dar nu va mai avea nici o atingere cu arta — motiv ce se întâlnește și afabulat în schița „Dela geniu la șarlatanie” și în care ni se povestește cum pictorul Enrico R., obligat să-și vândă sufletul — să-și revizuiască și să-și renunțe tablourile, după preferințele unui Mecena, ajunge să aibă succese și să-și mintă înfrângerea până în ziua în care un cronicar de artă care-l laudă peste măsură pentru platitudinile sale, îl trezește la realitate, îl umilește și-l decide să tragă un foc în imprudentul cronicar. Întrebat de șeful biroului de poliție ce ar fi dorit să se scrie despre dânsul, Enrico R., răspunde: „Ce sunt

un șarlatan care și-a vândut comorile sufletului, pentru o pâne caldă. Strigându-mi astfel, nu m'ar fi îngropat pentru totdeauna, ci m'ar fi renăscut, aruncând în mine torța purificatoare a adevărului. Și comentând povestea aceasta pe care i-ar fi raportat-o o scrisoare primită din Milano d. N. N. Tonitza adaogă morală: „Binecuvântată țara unde oamenii de geniu se revoltă la aplauzele publice — și vai de țara în care șarlatanii cerșec dela public certificate de genialitate”. Atitudine satirică temperată prin chiar procedul alegoriei și care face din cronicile acestui întâiu volum al d-lui N. N. Tonitza o agreabilă serie documentară a moravurilor noastre plastice.

Căci iată, paralel cu preocupările acestee superioare, specia experților, pe care-i practică vestitul amator de tablouri Socrate Răzună, sau iată discuțiuni plastice dezbătute la un ceaiu artistic sau iată pe pictorul nevoiaș căruia arendașii Ateneului îi cer o chirie fantastică pentru o sală de expoziție...

Să nu ziceți că toate acete preocupări ne scot din literatură. Temele pot fi ale Tonitza le află tot alte ornamente și avieții, plastice de toate zilele, d. N. N. devărul cohoară pe aripele fantaziei, cu atât mai impresionant cu cât a fost și'n vecinătatea muzelor.

Dar — și cu aceasta vom încheia aceste note — vom stărui puțin, și pentru că sunt de-o sfâșietoare umanitate și pentru că deschid un proces abia schițat în istoria plasticei noastre, asupra acelor pagini și fantazii care privesc pe Luchian. Unele din ele vă sunt cunoscute. Totuși vă sfătuesc să recitiți acel martiriu al lui Luchian, al celui Prometeu tituit de patul lui de moarte, ani de rând și nevoit să-și lege pensula de braț ca să mai încerce să picteze flori sângere-rânde, recitiți acel pasagiu din scrisoarea moșierului — doctor în drept și viitor ministru — ce trimite bujort, din serai dela moșie, frumos împachetați într'o lădiță, pentru „amicul tău pictorul” — (am uitat cum îl chiamă) — pentru că botca-ză preotescă și vrea să-i dea cadou un tablou („dar să-i pună și cadru, căci pe aici nu găsesc”, recitiți apoi acel delicios portret al unui menaj de întendant îmbogățit de războiu care-și aranjează un muzeu cu „ceva modern și chic” și care auzind vorbindu-se de povestitorul nostru că s'ar pricepe „în specialitatea bele artelor frumoase”, îl invită „ca să mă consulți consecutiv asupra dispozițiilor și valorii pe care d-ta vei binevoi a mi-o indica” — început care vă va da o imagine și despre d. colonel și despre soția sa, d-na Cleopatra, pictoriță și despre panoplia de muzeu militar pe care stă scris: „prin foc și sabie, cu Dumnezeu înainte, vivat România Mare și Cleopatra mea, 1916—1919” trăsături de un infinit comic, minunat prinse ca un cadru de corosivă apă tare pentru cei câțiva Luchieni, rățaciți în muzeul militar al d-lui colonel și pe care voi să-și scoată la reformă — recitiți aceste reținute lacrimi pentru martiriul maretor pictor și să ne oprim la rândurile ce încează și în care d. N. N. Tonitza schițează o paralelă între Grigorescu și Luchian. Nu știu dacă apropierea a mai fost făcută, (mi se pare că da) însă raportul Grigorescu-Luchian, reprezentă în pictură ceace raportul Alecsandri-Eminescu este în poezie. Și dacă în poezie preamația eminesciană definitiv adjudicată, în pictură raportul Grigorescu-Lu-

Cronica muzicală

REPERTORIUL CORURILOR DE BISERICA

În orânduirea slujbei bisericești, ca în niciuna dintre ramurile vieții noastre culturale, muzica are de îndeplinit o funcțiune bine determinată. Nici așezămintele noastre de învățământ public, nici organizațiile corporative de muncă și nici instituțiile pentru ameliorarea condițiilor de viață ale oamenilor, nu cuprind în structura lor organică atât de categoric exercițiul muzical ca biserica noastră creștinească. Istoriceste vorbind, am primit și am trăit fenomenul religios creștin indisolubil legat de formule melodice. În biserica lui Christos nu am pomenit sacramente și orice manifestare cultică a religiozității noastre fără arta sonorilor.

Atât de contopită este muzica în cultul nostru ortodox, încât funcțiunea ei în biserică are un caracter divin, fiind mijloc per excelentiam pentru determinarea stărilor mistice, proprii elanului religios.

Muzica primită odată cu creștinarea noastră este incontestabil cea cunoscută în tratatele de școală sub numele de muzică bisericească-orientală, păstrată în notațiunea bizantină. Alături de ea, ca un ecou al dezvoltării polifoniei occidentale, s'a statornicit în biserica noastră corul vocal care abia de are un trecut de o jumătate de veac. Dar cu tot trecutul lor, corurile bisericești sufăr de aceleași lipsuri ca și la începutul introducerii lor în ceremonialul nostru. Căci, pe câtă vreme pentru muzica bizantină se deprinde în seminarii și școli de cân-

tareți o serie de melodii, pentru muzica corală se fac exerciții cu mult mai reduse. Și în tot cazul, exerciții de cântat în cor, nicidecum de dirijat. Însă, chiar dacă s'ar spori în seminarii și școli de cântareți practica de cântare în cor sau de dirijorie, corurile de biserică nu și-ar afla prin aceasta rezolvarea problemelor care se pun în legătură cu existența și buna lor funcțiune cea dintâi dintre aceste probleme este aceea a repertoriului corurilor de biserică. Executăm până azi în bisericile noastre un repertoriu coral de împrumut sau de imitație. Nimic din moștenirea tradițională bizantină și nici din ceea ce ar fi caracteristica etnică a religiozității noastre nu se dovedește în repertoriul de până cum. Puțin ne-am dat seama că tocmai producțiunile corale bisericești reprezintă faza de tranziție de la monodia religioasă la polifonia vocală, adică momentul de trecere de la primitivitatea homofonică la contrapunct și armonie. Moment, adică, de importanță cardinală pentru evoluția muzicii românești. Principal, două sunt căile pe care se poate merge în trecere de la monodie la polifonie :

I) Din ansamblul de procedee tehnice verificate istoric pentru cântul gregorian se alege acele ce pot fi adaptate structurilor gamale și expansiunii ornamentale a melodiilor bisericești ;

II) Se supune melodia orientală-bisericească aceluiași tratament de experiență polifonică pe care l-a încercat cântul gregorian în Apus de la „organum”, „diafonie”, la „contrapunct” și „armonie”. În chipul acesta cele două forțe ce activează orizontal și vertical, în melodie și armonie s'ar echilibra încetul cu încetul pentru a ne da creațiunile de clasicism muzical al bisericii noastre ortodoxe.

Amândouă aceste direcțiuni de creațiune în formarea repertoriului nostru coral bisericesc presupun deci ca punct de plecare și material de prelucrare artistică, realitatea noastră muzicală : melodiile bisericești tradiționale. Nici o încercare de producțiune corală nu poate face abstracție de această realitate. Ea este definitiv sudată în conștiința muzicală și religioasă a poporului. Orice ignorare a ei anemiează sau chiar nimicește dreptul la trănicie a operei de artă.

Experiențe s'au făcut destul de numeroase și încercări destul de bogate în învățăminte în timpul de când am introdus corul vocal în biserică. Este de prisos să ne oprim mai amănunțit asupra lor. O lipsă de căpetenie li se poate constata. Anume că, niciun fel de încercare n'a ținut seama de muzica tradițională și de capacitatea ei organică de a se înfățișa într-o învestimântare polifonică. De unde ar fi urmat o oarecare renunțare la supraîncărcătura ornamentică a liniilor melodice pentru a se putea schița radieră lor în complexul de ecouri verticale sau acordice. Dar aceasta presupune o cunoaștere serioasă, și a structurii tehnice a melodiilor bisericești, și a principiilor de compozițiune muzicală. Până azi însă nu am avut norocul să se îngemâneze aceste însușiri cu puterea de creație românească și originală. Nu disperăm însă.

PERPESSICIUS

GEORGE DIACU

INTRE SPECIFIC ROMANESC ȘI FUTURISM

(Jalnică tragedie a unui june pictor român)

III

Prietenul pictor urmează :

„...a doua zi — erau încă zărilor albe — așteptam pe doctorul meu, în an'cețelul răcoros din gura scării, pridiind ră termin de răsniț, în răsnița de alamă veche, pe care-o am dela soacră-mea, cafeaua proaspăt prăjită, de cu noapte.

Era ultima cafea, care mi se îngăduia s'o mai sorb — fiindcă la mănăstire o trava aceasta binefăcătoare, îmi este, după porunca doctorului, cu desăvârșire prohibită.

În odaia de alături, auzeam pe nevastă-mea orânduindu-mi boccețele, pachetele, pachetele și tot poporul de cutii, cutiute și cutioare, pe cari îndobște ori ce gospodină iubitoare la agață, cu sfori și panglicuțe gingașe, de urechile, cătărămile și nasturii bagajului principal și greu cât o scroafă : geamandanul.

Înfârșit, doctorul se vesti dinaintea porții, în stradă, prin exasperant accelerate grohăituri de sironă. Repezindu-mă să scot capul pe fereastră, ca să strig doctorului : „Bună dimineață !...” și să-l poftesc o țără sus, / izbesc cu șoldul mesciara în trei picioare pe care fierbea ibricul la mașina de spirt și — Dumnezeule !... — cafeaua fierbinte se răstoarnă, toată, pe pantalonii mei bej, de panama !... Îngrozit de enorma pată neagră care-mi desfigura, infernal, costumul, dar, mai vărtos, de miliardele de ace înroșite cari mi se infingeau, indecent și crâncen, în epiderma celor mai ascunse mădulare, — urlai, ca o fiară încolțită de șarpe : „FUTURISTA !!!”

Nu știu dacă fiarele au obiceiul să urle așa, când se opăresc cu cafea — dar și-o spun pe onoarea mea, că eu n'am emis, până în dimineața aceea, asemenea înfricoșate articulații, nici chiar în clipele cele mai tragice ale vieții mele aventuroase...

De ce-am țipat : FUTURISTA !... și nu, de pildă :

FIR-AI AL DRACULUI !

sau

MOAȘA-TA PE GHIAȚA !...

sau

LOGHITE-AR CIUMA !...

„sau, ce mai tura-vura !... sau ceva tare național și tare răcoritor, în asemenea situații — potrivit limbii materne și concepțiunii autohtone, care trinite să se nască a doua oră tot cecece pare incomod sau deadreptul nesuferit ?!...”

Să fie oare vre-o asociație logică între futurism, cătrâneala pantalonilor de panama și usturimea insuportabilă a mădularelor, betejite de opăreală ? Iată ceiaze va să mă lămurească, după ce

voi ieși din mânăstire, profesorii de estetică și doctorii în psihoanaliză.

Doctorul meu urcă scările tocmai când nevastă-mea, îmi trăgea, cu pripeală înfricoșată, pantalonii cari, fleșcăii și bicolori, aveau acea înfățișare lamentabilă pe care o au, câte odată, unii cetățeni după ce-au trecut prin ctiva democratică a secției de vot. Sosirea doctorului nu se simți nici când mai oportună ca acum. Fui imediat înfășurat într-o plăcintă complicată de foi de comprese — mi se dădu, pentru spaimă, un sirop, dulce acrișor în culoarea hipermanganatului — iar pantalonii, ce fuseseră băgați la dușul chiuvetei și uscați în bătaia vântului de dimineață, se pârjoleau sub mașina de călcat încinsă și boccie ca o urmașă, degenerată, de locomotivă.

Scoborii, penibil, cele șaptezeci și opt de trepte și pornii, ajutat de doctor și nevastă, să mă instalez în „Fordul” care aștepta de două ceasuri la poartă. Doctorul urcă la volan — (și conduce singur mașina) — iar cu mă grămădit la spate, având, între picioare, fantastul morman de bagaje, plus măruntele și nenumerabilele suplimente cu care mă înzestraseră nevasta.

— Gata ?

— Gata, doctore !

Mașina prinse a clocoti uscat și zdrunțuros sub mine, apoi se zmunci din loc și, poticnindu-mă cu nasul de pânțele tare ale geamandanului, se avântă hursuză, grăbită, lacomă de spațiu.

Prin geamul cupeului se succedau imagini obișnuite ale Bucureștilor. Mai întâi, domol și clar, apoi din ce în ce mai repede, până la amețitoare supra-punere : Ferestrele caselor deveniră subit linii capriciose zigzocate, trunchiurile copacilor se așterneau peste stâlpii electrici, stabilind o bizară zăbrele verticală, tăiată de dăre vertiginos orizontale ; ... vehiculele, pictonii, jigodiile străzii, toate, se precipitau în careul gemușorului meu ca infinit variate proiectile negre, sfărâind pe cenușul unor ape invers torențiale.

Observai cu prilejul acesta că, cu cât viteza mașinei creștea, cu atât culoarea propriu zisă se anemiza în aspectele defilante, până la complectă dispariție, adică până la acea neutrală tonalitate, pe cari pictorii obișnuiesc s'o numească „GRI”, dar care e cu totul altceva de cât una din nuanțele nesfârșite ale griului, în înțelesul strict al paletelor. În griul acesta, pe care ți-l servește viteza exagerată, par'că străjuiesc mai insistent elemente de ordin acustic și mecanic, de cât chromatic. E, în tot cazul, un gri care nu excită pictural retina noastră, ci o obosește, o deprimă, o exasperază.

Mi-am întors deci privirea dela cadrul nebulos-arogant al fereștricii mele, ca să'mi hodinesc ochii pe înghesuiala micului meu compartiment, care — în ciuda atâtor îngrămădite calabălăcuri pestrițe — mi se ivi, deodată, prin contrast, familiar, cuminte ordonat.

O cutiuță roz — un roz delicat de pleopă de copil după plâns — sta, rotunjoară și sfioasă, lângă un pachet cubic, mare, grav aproape funebru în hârtia lui albastru metalic. Dedesubtul acestuia o altă cutie, cândva probabil cutie de ghete, îmbrăcată într-o incertă foaie decolorată de vreme, suportă greutatea cubului albastru, cu resemnarea cu care reginale micilor state obrace suportă, în dinourile oferite de miliardari,

Cursuri de vară

UNIVERSITATEA LIBERĂ „COASTA DE ARGINT”

Balcicul a devenit de câțiva timp cel mai sudic centru de propagandă a culturii românești. **Universitatea liberă „Coasta de Argint”** care, sub entuziasma și priceputa conducere a domnului Octavian Moșescu a funcționat în vara trecută cu un succes neașteptat de mare, își va deschide și în anul acesta porțile în ziua de 10 Iulie.

Frumoasele conferințe ținute de cei mai de seamă profesori universitari și scriitori, ca și nespuse de pitoreasca poziție a Balcicului au atras în vara 1926 un foarte mare număr de cursiști, astfel că, socotindu-se cu îmbucurătoarea experiență din anul trecut, organizarea Universității libere a putut fi mult desvoltată.

Seria conferințelor din anul acesta, care va dura până la 20 August, va fi grupată în trei cicluri mari și anume „Marea”, „Romantismul” — cu ocazia centenarului Romantismului — și „Vieți eroice”, pe lângă care vor mai avea loc și alte conferințe cu subiecte independente, șezători literare, audiții muzicale și excursii.

Vor conferența și vor citi din operele lor domnii : Jean Bart, Gh. I. Brătianu prof. universitar, Emanoil Bucuța, Oscar Walter Cisek, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Nae Ionescu conferențiar universitar, Alexandru Mareu conferențiar universitar, Gh. D. Mugur, Ștefan I. Ne-nițescu docent universitar, Octav Onicescu conferențiar universitar, Alexandru Petrovici prof. universitar, Ion Pillat, Dragoș Protopoescu prof. universitar, Ion Marin Sadoveanu, Eugen Titeanu, Ionel Teodoreanu.

Ciclul conferințelor se va deschide de domnul Ion Marin Sadoveanu, care va conferența despre :

„August Strindberg”, (Vieți eroice).

Drama romantică (Ciclul romantismului) ; și

Regia în teatru.

Ca și în anul trecut, când s'a făcut un minunat voiag la Constantinopole, cursiștii Universității libere „Coasta de Argint”, dispunând de mari înlesniri și simțitoare reduceri pe căile ferate, vor întreprinde, între 20 August și 20 Septembrie o excursie în străinătate, vizitând Cehoslovacia, Viena, Paris, Nissa, Milano, Verona și Venetia.

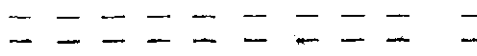
Orice informațiuni în legătură cu Universitatea liberă „Coasta de Argint” și

vecinătatea zdrobitoare a nababelor, vevitabil perlate.

...Dar automobilul stopă brusc, cu un geamăt ascuțit în frâne.

Ne găseam în câmp. Un jandarm cu bajoneta înfiptă în botul mașinei ; altul, în coastă, la volanul medicului, și un al treilea încadrându-și figura arsă de soare, cleioasă de sudoare și praf — în pervazul ferestrei mele...”

N. N. TONITZA

cu excursia în străinătate se vor cerc secretariatului universității, prin domnul Octavian Moșescu, Balcic.

UNIVERSITATEA POPULARĂ „NICOLAE IORGA” DIN VALENI DE MUNTE

La 15 Iulie vor începe la Vălenii de Munte, ca și în anii trecuți, cursurile de vară de supt conducerea d-lui profesor N. Iorga.

Și anul acesta, cursurile de toate specialitățile vor fi închinată, problemelor de actualitate. Se va continua ca în anii precedenți consolidarea legăturilor culturale cu minoritățile etnice căci un număr de profesori sași și unguri vor ține prelegeri.

Pentru reprezentanții minorităților se vor ține **cursuri speciale**, care să le înlesnească înțelegerea particularităților limbii române și o cunoaștere mai temeinică a literaturii noastre.

Duminicile și sărbătorile vor avea loc :

a) Șezători cu caracter cultural și artistic, dându-se o atenție deosebită jocului și costumului românesc ;

b) Se vor organiza excursiuni în regiunea petroliferă, în cea muntoasă, precum și la minele de sare dela Slănic ;

c) După închiderea cursurilor va avea loc obișnuita excursiune al cărei program se va stabili ulterior.

În ceea ce privește condițiile de trai, s'au luat măsuri în înțelegere cu autoritățile din Vălenii de Munte, ca să fie cât mai avantajoase, odăi cu chirie cât mai ieftine și restaurante cu prețuri cât mai modeste. Studenții, învățătorii și elevii vor avea căminuri.

Programul cursurilor de vară la Universitatea populară „N. Iorga” din Vălenii de Munte, 15 Iulie — 15 August 1927 :

N. Iorga, prof. la Universitatea din București : „Origina și evoluția ideii de democrație” ; D. Gusti, profesor la Universitatea din București, Subiect rezervat ; D. Pompeiu, profesor la Universitatea din București : „Probabilități, statistică, asigurări” ; Gh. Tașcă, profesor la Universitatea din București : „Reflecția monetară și economică a țării ; Pr. Nicolae Popescu, profesor la Universitatea din București : Subiect rezervat ; I. M. Marinescu, profesor la Universitatea din Iași : „Pagini din literatura latină” ; Victor Vălcovici, rectorul Politehnicii din Timișoara : „Constituția și structura materiei” ; Iuliu Moldovanu, profesor la Universitatea din Cluj : „Biopolitica” ; Dr. Jak Iacobovici, profesor la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; Vladimir Chidionescu, profesor la Universitatea din Cluj : „Educația cetățenească” ; Gh. Pamfil, profesor la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; Dragoș Protopoescu, profesor la Universitatea din Cernăuți : Probleme engleze de actualitate ; N. Băzaria : „Din cugetătorii și oamenii de știință ai Islamului” ; D. V. Toni : Subiect rezervat ; Aristide Bazilescu, profesor la Universitatea din București : „Stabilizarea monedei române” ; Ion Sân Giorgiu, conferențiar la Universitatea din București : „Fausti” ; N. A. Constantinescu, conferențiar la Universitatea din București : „Cărțile noi de istorie Universală” ; Gh. Gh. Mateescu : Strămoșii noștri. Inceputurile Romei. Știri nouă despre Etrusci” ; D. Caraoștea, conferențiar la Universitatea din București : „Conflictul dintre tradiție și modernism” ; Nae Ionescu,

Reviste și ziare

POEZIA LUI TUDOR ARGHEZI

Cuvintele potrivite ale d-lui Arghezi au fost salutate, cum se și cuvenea, ca cel mai de seamă eveniment literar al timpului. O dovadă că vremea nu stă pe loc și că nu ne e dat să asistăm la readitarea incomprehensiunii eminesciene. Nu e vorba de marea masă. A ceea vine încet și sigur. Nu e nici un motiv ca s'o simim în pas alergător. E vorba de canta intelectualității noastre. Ea a acceptat pe Arghezi, cum de bună seamă ar fi acceptat, astăzi, pe Eminescu. Sunt progrese ce trebuiesc consemnate. În curând vom face loc în paginile acestei reviste, gândurilor noastre personale despre poezia d-lui Arghezi. Până atunci, ne facem o datorie din a ține un răboj Arghezi pentru cei ce se ocupă de poezia d-sale.

În ultimul număr din „Sinteza” (3-4, Iunie-Iulie), criticul revistei, emerit italianizant și subtil gânditor în ogorul literaturii naționale, d. **G. Călinescu**,

conferențiar la Universitatea din București: „Elementul latin în filosofia europeană”; **Ing. Gh. H. Damaschin**, director gen. al minelor: „Chestiuni în legătură cu industria minieră”; **C. Moisil**: „Stema României”; **D. Munteanu Râmnic**: „Probleme de cultură basarabeană”; **Ștefan Ciobanu**, membru al Academiei Române: Subiect rezervat; **D-na Michaela Catargi**: Liga Națiunilor în cadrul vieții naționale. Dezarmarea. Asia de azi”; **D-na Isabela Sadoveanu**: Subiect rezervat; **Ing. P. N. Panaitescu**: Subiect rezervat; **P. P. Panaitescu**, conferențiar la Universitatea din București: Subiect rezervat; **N. N. Lenguceanu**: „Forță și drept. Naționalism și Comunism. Știință și literatură”; **Pamfil Șciocar**: Subiect rezervat; **Dr. N. Gr. Dragomir**: „Socialismul utopic și utopia socialistă”; **Ing. Ștefan Mirza**, profesor: „Spicuri din aviațiunea și navigațiunea aeriană”; **I. Buzdugan**: „Lirica Rusă”; **Barbu Solacolu**, conferențiar la Universitatea din București: „Fapte și doctrine economice”; **Al. Marcu**, conferențiar la Universitatea din București: „Romantisul italian”; **Georgescu Tistu**, conferențiar la Universitatea din Cluj: Subiect rezervat; **G. Athanasiu**, conferențiar la Universitatea din Cluj: Subiect rezervat; **Dr. Valer Bologa**, docent la Universitatea din Cluj: Subiect rezervat; **Gh. Fotino**: „Gheorghe Popovici. Despre originea vechiului drept românesc”; **Al. Popescu-Telega**: „Pagini din Literatura Portugheză”; **C. D. Fortunescu**: „Treți figuri reprezentative ale generației dela 1848”; **Gh. Lăzărescu**, profesor: „Refacerca economică a României”; **I. Grigorescu**: „Curs de literatură română” (pentru minoritari); **I. Lupșa**: „Lecțiuni de limba română” (pentru minoritari); **Ion N. Dianescu**: „Curs de limba română” (pentru minoritari).

CICLUL STRAIN.

Luigi Arduini: „Roma Caput Mundi. Florența leagănul renașterii”; **Mihail Lascaris**, profesor la Universitatea din Salonici: Subiect rezervat; **Dr. Arpad Bitay**: „Literatura maghiară între anii 1825-1849”.

scriează prețioase note în marginea poeziei d-lui Tudor Arghezi. Reținem pentru astăzi concluzia:

Scritând **Blestemele**, d. Arghezi dădea cea mai mare măsură a puterilor sale. Amestecul de suavițe și cruzime, de realism material și fluturător fior al necunoscutului, vădit din bucațele folkloristice (**Buna Vestire, Lingoare**), se ridică aici la proporții biblice. Violenta verbală este numai o iluzie a înverșurării realiste cu care se desfășură, în culori grele, spaima apocaliptică a descompunerii. Nu e atât brutalitatea sumbră a caznelor infernale în care dinamismul durerii, conștiința blicuită a ispășirii, aduc un element de umanitate și chiar de ușurare. E marca frescă a groazei, a morții materiale, a plăgilor biblice, a semnelor judecării universale, **Trionfo della morte** al lui **Orcagna** în oimăritul din Pisa, întâmpinarea, cu semnificație etică, a celor trei ocoșinge cu cadavre intrate în putrefacție, unde rotunjimea hidoasă și burdușită de viermi a pântecelor livide contrastează în chip așa de suav coloristic cu petecele de mătăsură și velur, iar astuparea nasului este un gest așa de evocator. Pentru a scoate o atât de picturală armonie și pentru a împerechia cu atât de culpabilă rafinare, tonurile impalpabile ale zărilor și strălucirea ciudată a putreziciunilor, d. Arghezi avea nevoie de un vocabular crud în care orice violență noțională să se prefacă într'o pată de culoare fără alt scop decât cel pictural. Testamentul poetului ni se pare astfel legitim:

Venitul străns l-am preschimbât în miere,
Lăsând întreagă dulcea lui putere.
Am luat ocară, și torcând ușure
Am pus-o când să 'mbie când să 'njure.

Acum, d. T. Arghezi nu mai este un izolat. Alții pot căuta nuanța verbală până în ultimele colțuri ale vocabularului sau atinge cu mână multă gingașie suprafața dinistă a sufletului omenesc, stărnind unde mai înainte sau mai grave. Nimeni astăzi nu îmbină însă într'o sinteză mai desăvârșită inspirația largă, profundă, elementară cu nuanța mărmură și nestatornică și mai ales nimeni nu poate fi mai trivial cu atâta suavitate și mai elevat cu mijloace așa de materiale. De aceea socotim pe d. Tudor Arghezi drept cel mai mare poet contemporan al nostru.

PROPAGANDA CULTURALA

După apelul la organizarea intelectualilor și după manifestul legat de candidarea ca senator al Universității din București, d. prof. **G. Rădulescu-Motru**, a cărui asiduă colaborare adăogă un deosebit interes vieții noastre literare, publică în „Ideea Europeană” (IX, 203, 1 Iulie), un articol, întru totul just, despre o „știință a propagandei culturale”. Gânduri ce plutesc în aer și sunt familiare tuturor breslașilor intelectuali, se întâlnesc spuse cu hotărâre și pondere științifică:

Propaganda culturală, acolo unde se face cu profit, se face după norme științifice. Dar dați odată aceste norme, căci propagandistul cultural român este băgat bun: el este gata să-și facă serviciul după ori și ce fel de norme, numai să-i fie date! Ei da, lucrul va fi ușor, dacă normele acestea s'ar găsi prin cărți și s'ar putea așterne în circulație! Din nenorocire, normele propagandei științifice nu se învață de prin broșuri sau circulații. Propaganda culturală este o știință care acum se creiază și ea atare este încă refractară vulgarizării.

Știința propagandei culturale este pentru moment o îndrăzneată anticipare asupra viitorului. Normele ei sunt întrezărite de acela care stăpânește câmpul psihologiei sociale și al sociologiei; ele sunt aplicabile acestor științe în

un scop politic precis. Nici științele dela bază, nici scopul politic nu pot fi înlocuite cu sentimente. Normele propagandei culturale se desvăluie numai cercetătorilor originali în materie de psihologie și sociologie; ele deci se pot învăța numai ca o specialitate în școala înaltă a Universității. Unde propaganda culturală se face cu profit, acolo această propagandă este luminată de munca organizată în jurul unei catedre universitare, și ea se sprijină pe statistici documentate, pe cercetări etnologice și psihologice, pe experiență. Ca și inovațiile tehnice în arta războiului, așa și inovațiile în propaganda culturii: ele nu se fac la noroc, după dorințele inimii, ci în mod sistematic, după munca organizată a mării.

Există o tehnică științifică de propagandă culturală, precum există o tehnică științifică a agriculturii și a comerțului. Statele care n'au oameni cunoscători în această tehnică, își chealăsc banii degeaba pe propagandă culturală.

LIVIU REBREANU ȘI MINISTERUL ARTELOR

Mai mult ca oricând problema ministerului artelor și a propagandei culturale sunt la ordinea zilei. Zilele din urmă au arătat, prin temperatura ridicată a discuțiilor, existența unui centru purulent. Ne-am ocupat în dese rânduri de această chestiune a ministerului artelor și a activității lui, ca să nu subliniem ecourile din presă.

Într'un interviu acordat „Chemării”, d. **Liviu Rebreanu**, președintele S. S. R., ului, atacă din plin și cu autoritate problema:

Ministerul Artelor trebuie să fie instituția cea mai apropiată de artă și servitori ei. Sprijinul pe care-l acordă trebuie să fie indirect, printr'o organizare sistematică a muncii intelectuale în așa fel încât munca însăși să poată fi valorificată. Apoi, cred că un departament al Artelor e numai un fragment din ministerul care se împune: acel al culturii naționale, fiindcă nu putem socoti ministerul instrucțiunii decât o autoritate școlară.

Ori, cultura, cred, este opera care începe tocmai când se sfârșește școala.

La un minister al culturii naționale trebuie să existe și o direcție a propagandei culturale, făcută efectiv, cu traduceri și monografii.

Pentru că, trebuie să înțeleagă odată oame-nii politici, că singură cultura impune prestigiul unei țări, în fața străinătății.

Polonezii de pildă, se bucură de o stimă superioară nouă fiindcă expresia lor puternică în artă prin Mickiewicz, Slovaki, Chopin sau Paderewski e bine cunoscută pretutindeni. Ori-cât de puțină forță politică ar înfățișa Spania, și împuțernicit spaniol va avea în totdeauna glas puternic când reprezintă poporul care a dat lumii pe Cervantes.

Noi suntem singurul popor care nu avem rubrica de corespondență culturală în presa străină, unde au loc onorabil până și Bulgarii.

Ministerul artelor, lipsit fiind de organizarea necesară, și-a risipit zadarnic eforturile. În vreme ce literate, arta limbii și sensibilității noastre s'a bucurat de rusinosul sprijin al ajutoarelor meschine și individuale, teatrele, a căror misiune e mult mai redusă și firește mai ușoară, au avut parte de-un regim mult, incomparabil mai norocos.

E timpul să se înțeleagă faptul simplu, că scriitorii nu doresc să aibe un „ghiseu de oameni”. Altfel înțeleg ei misiunea acestui minister. Atunci când trupole de operetă iau subvenții grase, e firesc să nu se găsească bani pentru imprimarea unui buletin modest al culturii românești, într'o limbă accesibilă străinilor cari doresc să ne cunoască.

PENTAPOLIN

E C O U R I

OFICIUL INTERNAȚIONAL DE TRADUCERI

Un comitet de experți din diferite naționalități, a ținut, la sediul Institutului internațional de cooperare intelectuală la Paris, în două zile ale lunii Mai, consfățiri, în vederea înființării unui „Oficiu internațional de traduceri”. O cronică a d-lui André Fontainas (Mercur de France) ne informează de mersul lucrărilor.

Odată acceptat principiul marelui utilității a traducerilor, s'a căutat a se vedea dacă nu s'ar putea alcătui o bibliografie cât mai completă cu putință, care să cuprindă traduceri dintr-o limbă în celelalte.

Repertorii parțiale există în câteva țări, incomplete însă și lipsite de aparat critic. Dar dacă o bibliografie integrală ar cere și cheltuieli mare și muncă îndelungată, în schimb s'ar putea limita totul la o bibliografie a traducerilor capodoperelor universale recunoscute, ca atare, precum: Homer, Dante, Shakespeare, Molière, Goethe. Ar fi de sigur, cel mai practic metod prin siguranța materialului ca și prin ucenicia la care ar obliga toate naționalitățile, în această materie.

Discuțiunile urmate între experții întruniți, se pot rezuma în următoarele puncte:

1) Necesitatea de a se crea, academie după părerea unora, oficiu după cei mai mulți, sau institut, sau colegiu, un organism central de informațiuni și studii asupra problemelor relative la traduceri din toate limbile în toate limbile.

2) Acest oficiu s'ar forma prin gruparea unui oarecare număr de persoane competente, desemnate de societățile literare sau autorii, traducătorii sau editorii interesați, din diferitele țări. La sediul acestui oficiu va funcționa un secretariat permanent a cărui funcționare ar consta din strângerea comunicărilor dela comisiile naționale sau locale și să procure informațiile ce i s'ar cere.

3. Un buletin periodic ar publica cele mai interesante din aceste comunicări și articole sau studii referitoare la arta traducerii, la toate chestiunile relative la traduceri, la calitățile proprii, cutărnia sau cutărnia dintre traducătorii reputați, etc., și în sfârșit listele bibliografice alcătuite prin grija secretariatului. Buletinul ar semnală între altele, operile pe care comisiile naționale le-ar socoti de tradus din sau în limba lor. S'ar adăoga și oarecare vederi critice, dintr'un punct de vedere pur obiectiv.

4) Pentru țările a căror idiom sunt mai puțin răspândite, oficiul ar încuraja înființarea de colecțiuni de opere clasice, de tradus.

5) Oficiul ar stimula traduceri bune prin distribuirea de premii, medalii sau recompense onorifice, care ar fi vulgarizate de către editori chiar pe copertele cărților.

6) S'ar cere criticilor de reviste și jurnale ca, în măsura posibilităților, să se oprească nu numai la valoarea în sine a lucrării ci să discute și valoarea intrinsecă a traducerii.

GRAIUL ROMANESC

Numărul pe Mai (I, 5) din prețioasa revistă despre care am mai raportat în coloanele noastre, aduce un studiu al d-lui Grigore Nandriș despre „Migrațiunile românești în Carpații Galiciei și ai Moraviei”.

Deosebiri, sub raportul antropologic, dintre populația slavă din Carpați și cea dela ses au dus la concluzia că această populație munteană ar fi de origine ne-slavă din munții Bucovinei și Galiciei. Guralii (muntenii) poloni din regiunea Podhale și Valahii din Moravia și Silezia sunt cele trei populații slave muntene de originea căroră Români n'ar fi străini.

Cercetările învățaților, precum Miklosich, Kaluzniacki, Kadlec, o bogată toponimie vădit românească, o organizare politică și socială identică cu a Românilor și un număr de mai bine de 350 de așezări cu drept valah, sunt indicii cari duc la o origină românească. Și sunt, de altfel Români, de cari vorbesc documentele din a doua jumătate a secolului XIV, pe vremea când se produce și ceaialtă descălecare către Moldova. Ei duc în părțile polone și morave un nivel de civilizație puțin obișnuit pe atunci.

Desfăcerea pădurilor, întemeierea sate, întreținerea comerțului și industria, introduc mori cu șase pietre, utilizează puterea apei, etc.

În restul sumarului: „Români și ivirea Italiei în Balcani” de Ion Ordeanu; bogate însemnări, printre cari mare interes: „Viața românească în Silistra la 1870”. Se amintește întâi de o condică a populației din Ostrov, judec. Silistra, de la 1874: sunt 1107 Români cu nume din cele mai noi, apoi de un catalog cu numărul elevilor dela Școala Română din Silistra, pe 1869—70.

Sunt 126 elevi; apoi de niște statute ale unei societăți române de cultură și limbă din Silistra, care năzuia să înființeze și școală de fete și cursuri de adulți. Precum se vede o bogată viață românească.

CE ESTE UN CRITIC ?

„E mai întâi, răspunde Paul Bourget, un judecător, a cărui primă calitate este că posedă acel dar pe care vorbirea eurentă îl numește cu un cuvânt așa de clar și așa de neprecis, în același timp: gustul. Gustul! Voltaire îl definește foarte iscusit în al său „Dicționar filosofic”: „Un sentiment ce cuprinde imediat frumusețea dintre defekte și defectul din frumuseți”. Există, prin urmare un gust ales și altul rău. E un punct de vedere pe care științtii criticii nu-l puteau admite. Săinte Beuve recunoscând legătura strânsă dintre calitățile și insuficiențele unui scriitor, n'a încetat niciodată, să distingă pe unele de altele și să-și arate preferința pentru părțile sănătoase și superioare din om.

Căci gustul nu e numai o virtute a inteligenței. Merimée raportează dela Stendhal, un cuvânt ce pare un paradox dar care traduce un adevăr adânc: — „Gustul prost duce la crimă”.

Rânduri, anume scrise, pare-se, pentru Institutul de literatură al d-lui Mihail Dragomirescu.

„CULTURA NAȚIONALĂ”

În urma morții regretatului profesor VASILE PARVAN, care era și președintele consiliului de administrație al casei de editură „Cultura Națională”, d-ului profesor DIM. GUSTI, membru al Academiei Române și președinte al Institutului social român și MARIN SIMIONESCU RAMNICEANU, membru corespondent al Academiei Române au demisionat din conducerea „Culturii Naționale”.

PEN-CLUBUL

Congresul internațional al Pen-Clubului, care s'a ținut deunăzi, la Bruxelles, și la care au participat din partea României d-ții: Mihail Sadoveanu, Nichifor Crainic și secretarul Pen-Clubului român, d. Emanoil Bucuța, și-a încheiat lucrările. Congresul anului viitor se va ține la Roma. În vederea lui pen-club-manii vor pregăti atmosfera prielnică următoarelor două puncte pe care le extragem din convorbirea, acordată „Politice”, de către d-l Bucuța. Între ele se întâlnește și problema traducerilor pe care o abordă din plin „Oficiul Național de traduceri”.

Tot acolo s'au luat însă hotăriri de un interes imediat pentru organizația profesională a scriitorilor.

Astfel s'a cerut delegaților ca odată rețorși în patrie să intervină pe lângă autoritățile respective ca la viitorul congres pentru proprietatea literară, care se va ține la Roma delegația țării să susțină următoarele trei puncte de vedere:

1) Să se ajungă la o uniformizare în durata termenului proprietății literare. Azi proprietatea literară este reglementată în chip diferit iar neajunsurile provocate de acest regim sunt enorme. În toate țările se va cere deci stabilirea unui termen unitar.

2) Se va mai susține apoi și reglementarea drepturilor de autor în ceea ce privește traduceri.

În Rusia nu există nici un fel de îngrijiri în ceea ce privește dreptul de a traduce operele autorilor străini fără autorizația cuvenită. Alte țări — cum este spre pildă Jugoslavia — nu au aderat încă la convenția dela Berna.

Accastă situație nu mai poate dăinui și se va încerca la Roma încadrarea tuturor țărilor în jurul convenției dela Berna.

În fine se va cere ca scriitorul să aibă nu numai drepturi de proprietate ci și un drept ideal: acela de a cere ca traducerea care se face operii sale să fie bine făcută și integritatea operii respectată.

Importanța acestor hotăriri este covârșitoare și pentru asigurarea drepturilor scriitorilor asupra produsului muncii lor, asigurare pe care nu o aveau și nu o au încă pe deplin dobândită, așa cum s'ar conveni într-o epocă de propășire culturală ca a noastră.

Viitorul congres se va ține în urma invitației scriitorului Boyar, la Oslo, în luna Martie când se va serba și centenarul nașterii lui Ibsen.